

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 8, p. 1273-1302, December 2012

AVRUPA YEREL YÖNETİMLER ÖZERKLİK ŞARTI VE TÜRKİYE'DE YEREL ÖZERKLİK TARTIŞMALARI

*EUROPEAN CHARTER FOR AUTONOMY AND LOCAL
GOVERNMENTS DISCUSSIONS OF LOCAL AUTONOMY IN
TURKEY*

Arş. Gör. Firdevs KOÇ

Fırat Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi

Doç. Dr. Ahmet YATKIN

Fırat Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi

Abstract

Local autonomy can be accepted as an expression which states that local governments would act liberally from the central government in terms of economy, administration, and politics; but all in definite boundaries. These boundaries are defined by the central government, nevertheless give the local governments a quite wide range of freedom to act. It is a necessity of the term “local autonomy” to decrease the control over local governments through the limited levels. Therefore, the central government should give up on the understanding that is based on guardianship over local governments, and its space of supervision must be on some specific legal issues. Otherwise, an under-control local government, which mostly acts under the control of the central government, is faced.

The autonomy of local governments is one of the matters on which is placed great emphasis as far as the theory of local government and its practice are concerned. Today, in many developed and developing countries, a number of reforms, one of which is concerned with local government, have been made for the improvement of democracy and the provision of efficient public service. Local governments are charged with important functions or responsibilities by the regulations related to the reforms of local governments.

After the discussions related to the narrowness and width of the range of action for local governments within the academic and intellectual neighborhood, the importance of local governments, especially of the municipalities, has risen in Turkey and all around the world. All the discussions over globalization and democratisation, slide onto the local governments directly, and they get shaped on the base of local autonomy. The economic and social evolution, especially during the 1980s, changed the understanding of the local autonomy significantly. In this study, the debates over local autonomy in Turkey are examined in two parts; such as before and after the 1980s.

Key Words: Local Government, Autonomy, Administrative Autonomy, Financial Autonomy, Political Autonomy, Decentralization

Öz

Yerel özerklik; ekonomik, idari ve siyasi alanda yerel yönetimlerin merkezi yönetimden belli sınırlar içerisinde özgür hareket edebilmesini içeren bir ifade olarak kabul edilebilir. Bu sınırlar merkezi yönetim tarafından konulmakta, fakat yerel yönetimlere sınırları çok geniş olan bir hareket alanı sunmaktadır. Yerel yönetimler üzerindeki denetimlerin sınırlı düzeylere çekilmesi yerel özerkliğin gereğidir. Bu nedenle merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayete dayalı anlayıştan vazgeçmesi ve merkezi yönetimin denetim alanı sadece belli başlı hukuki konular üzerinde olması gerekir. Aksi takdirde merkezi idarenin yönlendirmesi ile hareket eden güdümlü bir yerel yönetimle karşı karşıya kalınmaktadır.

Yerel yönetimlerin özerkliği, mahalli idareler teorisi ve uygulaması alanında üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Bugün gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede kamu hizmeti sunumunda etkinliğin sağlanması ve demokrasinin geliştirilmesinin hedef alındığı reformlar yapılmaktadır. Bu reformların önemli bir ayağını da yerel yönetimler reformu oluşturmaktadır.

Yerel yönetimlerin hareket alanının darlığı ve genişliği ile ilgili akademik ve entelektüel çevrelerde yapılan tartışmalar sonucunda dünyada ve Türkiye’de yerel

yönetimlerin özellikle de belediyelerin önemi artmaktadır. Küreselleşme ve demokratikleşme konusunda yapılan tartışmalar doğrudan yerel yönetimler üzerine kaymakta ve tartışmalar yerel özerklik temelinde şekillenmektedir. Özellikle 1980'lerde yaşanan ekonomik ve toplumsal dönüşüm yerel özerklik algılamalarını da önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu araştırmada da Türkiye'deki yerel özerklik tartışmaları 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Özerklik, İdari Özerklik, Mali Özerklik, Siyasal Özerklik, Yerelleşme

Giriş

Endüstri devrimi hem ekonomik hayatta hem de sosyal hayatta önemli değişiklikler yapmış, var olan sosyal yapıları derinden etkilemiş ve yeni sosyal sınıf ve tabakaların oluşmasına, üretim ve çalışma ilişkilerinin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Tarıma dayalı geleneksel üretim şekli, yerini kitle üretimin gerçekleştirildiği fabrikalara; geleneksel lonca sisteminde çıkar birliği ile oluşan çalışma ilişkileri, yerini çıkar çatışmasına bırakırken, yeni buluşlar ile teknolojideki gelişmeye koşut olarak hızlı nüfus artışı ve kentleşme, bu yüzyıldaki değişimin doğal sonuçları şeklinde oluşmuştur (Köse, 2004: 18). Sanayileşme ve hızlı nüfus artışının beraberinde getirdiği kentsel sorunlar yerel yönetimlerin önemini ortaya çıkarmıştır. Bu yüzyıldan itibaren de yerel yönetimler önem kazanmaya başlamış ve bu durum da yerel özerklik tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Avrupa devletleri arasında uygulamada birlik oluşturması amacıyla oluşturulmuş bir belge olarak değerlendirilebilir. Avrupa'da artan nüfus, değişen ekonomik sistem, toplumsal değişim ve mekânsal dönüşümler yerel yönetimler bazında belediyelerin önemini arttırmıştır. Fakat Avrupa genelinde yerel düzeyde farklı uygulamalar ve nitelendirmelerin olması Avrupa'da yerel yönetimler alanında bir birliğin olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimler üzerindeki vesayete dayalı anlayışı yok etmeye çalışan tümüyle de yerel yönetimleri serbest bırakmayan maddeler içermektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yerel yönetimleri daha bağımsız kılmayı amaçlayan bir belge olarak nitelendirilebilir. Bu belge, hizmette halka yakınlığı esas alarak verimlilikte artışın sağlanacağı öngörüsü üzerine oturtulabilir. Yerel yönetimlerin özgür kararlar alabilmesi ve aldığı kararları özgürce uygulayabilmesi yerel özerkliğin temel değerini oluşturmaktadır.

Batı'nın kendi doğal dinamiklerinden kaynaklı gelişim gösteren yerel yönetim politikaları ideal anlamda yerel özerkliği de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla yerel özerklik kavramının en uygun karşılığını görmek için de Avrupa ve Amerika'daki örneklerine bakmak yeterli olacaktır. Bundan dolayı Âdem-i Merkeziyetçilik Batı'da hâkim durumdadır. Fakat Türkiye'nin yerel yönetim alanındaki gelişimini dışarıdan giydirilen bir gömlek gibi düşünmek mümkündür. Bu nedenle ülkemizin giydiği bu gömlek birkaç beden büyük gelmektedir. Çünkü ülkemiz daha kendi içyapısını oluşturamamış ve siyasal alanda da birçok sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkemizin bölgesel dengeleri göz önüne alındığında yerel

anlamda katı bir özerkliğin sağlanması ülkenin bütün ulusal dengelerini bozabilir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın katı bir yerel özerkliği savunduğunu söyleyemeyiz. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın üçüncü maddesi şu ifadelerle yer vermektedir; “Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı anlamını taşır.” Türkiye’de 1980’lerden sonra yerel yönetimler üzerinde neoliberal politikalar hâkim olmaya başlamış ve böylelikle de yerel yönetimler düzeyindeki belediyeler yeni kamu yönetimi anlayışı kapsamında şirketleşmeye gitmiştir. Belediyeler artık bir şirket mantığıyla hareket etmekte ve hizmet verdiği vatandaşları müşteri olarak değerlendirmektedir. Bütün bunlar doğrultusunda yerel özerklik tartışmaları Türkiye’de sağlam temeller üzerine oturmamaktadır. Türkiye, zamanla ekonomik ve kalkınma düzeyinin artması ile yerel özerklik alanında yapılacak olan reformlara daha iyi uyum sağlayabilecektir.

Türkiye’de yerel özerklik tartışmaları kendi doğal yapısından değil, Batı kaynaklı gelişim göstermiştir. Bu durum Türkiye’nin her alanda olduğu gibi yerel özerklik alanında da gelişmeleri ithal ettiğini göstermektedir. Ülkenin kendi yapısından kaynaklı gelişim göstermemesi yerel özerklik ile ilgili gelişmelerin çok sınırlı düzeyde kalmasına neden olmuştur. Avrupa ülkelerinde yerel özerklik kendi doğal yapısından kaynaklı gelişim göstermişken Türkiye’de böyle bir gelişimden bahsetmek mümkün değildir. Yapısal bir şekilde gelişim göstermeyen ülkelere yönelik yerel özerklik ile ilgili talepler sermayenin daha rahat hareket alanı bulmasını amaçlamaktadır. Çünkü sermaye, ekonomik kalkınmasını gerçekleştirememiş ve refah düzeyi düşük olan ülkelere daha rahat girmektedir. Bu ülkelerin kendi dinamiklerinden kaynaklı olmayan ve tamamen dış kaynaklı yerel özerkliğe gidilmesi sermaye güçlerinin ulaşmak istedikleri tek hedeftir. Bu nedendir ki, kendi doğal kalkınma ve gelişim sürecini tamamlamamış ülkelere yönelik yerelleşme politikalarının izlenmesi ile ülkeler küçük birimler haline dönüştürülerek merkez ülkelere karşı dik durabilmeleri önlenmektedir.

Türkiye’de yerel özerklik tartışmaları Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’ndan önce yapılmamıştır. 1970’lerden sonra yaşanan ekonomik dönüşüm çerçevesinde yerel yönetimler alanında da ciddi dönüşümler gerçekleşmiştir. Gerçekleşen hızlı neoliberal politikalar ile birlikte 1980’lerden itibaren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı doğrultusunda yerel özerklik tartışmalarına idari vesayetle başlanmıştır. 1980’lere kadar yerel yönetimlerin sadece idari ve mali özerkliği tartışılırken, 1980’lerden sonra terörün baş göstermesiyle beraber idari ve mali özerkliğin yanında siyasi özerklik tartışmalarına da başlanmıştır. Fakat Türkiye’de yaşanan etnik kimliğe dayalı terör nedeniyle siyasi özerklik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Siyasi özerkliği ülkenin birliği ve bütünlüğünü bozucu etki oluşturacağını savunan düşünürlerin yanında ülkenin birliğine ve bütünlüğüne zarar yerine katkı sağlayacağını savunan düşünürler de vardır. Burada siyasi özerkliğin boyutuna girmekte yarar vardır. Çünkü siyasi anlamda yerel özerkliğin federatif bir yapı olarak düşünülmesi yanlıştır. Yerel özerklik, Türkiye’de anayasanın 123. maddesinde yer alan idarenin bütünlüğü ilkesine yönelik herhangi bir tehdit içermemektedir. Çünkü görev ve yetkileri anayasa çerçevesinde belirlenmiştir. Sadece kent yönetimini ilgilendiren konularda daha geniş karar alma ve uygulama yetkilerine sahiptirler. Bu bakış açısıyla yerel özerklik ülkenin birliği ve bütünlüğüne zarar vermeyeceği düşünülmektedir.

Yerel özerkliğin sağlanması için yerel yönetimlerin mali yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Mali yeterliliğe sahip olmayan yerel yönetim birimleri merkezi yönetimin güdümünde hareket etmeye mecburdur. Bu durumda yerel halka uzak, yerel ihtiyaçlar doğrultusunda hareket edemeyen yerel yönetimleri karşımıza çıkarmaktadır.

Sonuç olarak, yerel yönetimlerin özerk olması hem yerel hizmetlerin etkin bir şekilde sunumunu sağlarken aynı zamanda da kentin gelişimine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de yerel yönetimlerin sağlam temeller üzerine oturtulması ve yerel yönetimlerle ilgili yapısal reformların bir an önce uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ülkemizde yerel özerkliğin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı standartlarında olması gerekmektedir.

Türkiye’de; Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı kapsamında yerel özerklik tartışmalarına yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Fakat bu alanda yapılan çalışmaların birçoğu hep aynı perspektifte ele alınmıştır. Bu araştırma ile diğer çalışmalardan daha farklı bir bakış açısı geliştirilerek özgün bir çalışma amaçlanmıştır.

Çalışmanın Varsayımları ve Yöntemi

Bu araştırma şu varsayımlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir:

Yerel yönetimlerde özerkleşme, yerelde demokratikleşmenin ve yerel hizmetlerde etkinliğin sağlanmasının yanı sıra ekonominin liberalleştirilmesi, yerel ekonomilerin küresel piyasalara bağımsız aktörler olarak eklemlenmesine yönelik bir süreçtir.

Türkiye’de yerel özerklik tartışmalarının içeriğini ve sınırlarını, Türkiye’nin tarihsel olarak "güçlü merkezi devlet" geleneğine sahip olması ve 1980’lerden sonra ülkenin Güneydoğusunda başlayan ayrılıkçı terör belirlemektedir.

Türkiye’de uzun zamandır kamuoyunu meşgul eden yerel yönetimlerde yeniden yapılandırma konusunun tetikleyici unsuru, sadece yerel yönetimlerin günün gelişen ve değişen koşullarına cevap verememesinden kaynaklı iç etkenler olmayıp; dış etkenler olarak da küreselleşme ve onun beraberinde getirmiş olduğu değerler sisteminin bütün ülkelerin gerek ekonomik, gerek siyasi, gerek idari sistemini tekdüzeliğe zorlamasının da önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu anlamda dikkate alınması gereken en önemli unsur ise; Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’dır.

Avrupa’da yerel özerklik ekonomik politikalarla koşut olarak gelişim göstermiştir. Bu nedenle yerel yönetimler kent ekonomisinin dinamosunu oluşturan kurumlar niteliğindedir. Fakat Türkiye’de yerel özerkliğin ekonomik gelişimden ziyade Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve etnik kimliğe dayalı terör örgütünün ortaya çıkmasından sonra yerel özerklik tartışmalarına girilmiştir. Türkiye’de yerel yönetimler, tarihsel süreç içerisinde ulus-devlet kimliğine sahip merkezi yönetim ağırlıklı bir yapılanma olduğu için zayıf kalmıştır. Bu durum da Türkiye’de yerel özerklik tartışmalarının geç yapılmasına neden olmuştur.

Uluslararası kuruluşların baskısıyla yerel yönetim yapısı gelişmemiş ülkelerde yerel özerkliğin sağlanması istenmektedir. Ekonomik gelişimini ve toplumsal dönüşümünü gerçekleştirememiş ülkelerde yerel özerkliğin sağlanmasıyla ülkenin küçük birimler haline dönüşmesi sağlanacak ve böylelikle sermaye küçük birimlere daha rahat girebilecektir. Bu da sermayenin hareket alanını önemli ölçüde genişletecektir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasında, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda da vurgulandığı üzere; merkezi yönetimin yerel nitelikteki görev ve yetkilerinin yerel idarelere devredilmesi, yerel yönetimlerin özerkliğinin artırılarak üzerlerindeki denetimin azaltılması, kamu hizmetlerinin *subsidiarity* ilkesi uyarınca halka en yakın birimlerce yerine getirilmesi ve yerel yönetimlerin etkin bir örgütsel ve mali yapıya

kavuşturulması, son olarak da halkın katılım ve denetiminin sağlanması ile ilgili düzenlemelerin yapılması vazgeçilemez şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmada, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı doğrultusunda Türkiye’de başlanan yerel özerklik tartışmaları tarihsel süreç içerisinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na çekince koyduğu maddeler de eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmış, Türkiye’nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı kapsamında yerel yönetim alanında özerklik adına atması gereken adımlar irdelenmiştir.

1. Yerel Özerklik

Özerk yerel yönetimler, Batı Avrupa toplulukları tarafından feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde ortaya çıkarılan özgün kurumlardır. Bu topluluklarda aşağıdan yukarı doğru şekillenen demokratik düzenin temel taşlarından birisi özerkliktir (Çolak, 2004: 45).

Merkezileşmiş ulus devletlerde yerel yönetimler demokrasinin beşiği olarak kabul edilmiştir. Yerel yönetimlerde modern demokrasi altı yüzyıllık bir gelenektir. Ortaçağ batısının kentlerinde demokrasi büyümüş, yayılmış ve özellikle de Batı demokrasisini oluşturmuştur. Siyasiler meclis tarafından yönetimin kurallarını yerel yönetimlerde görüyor, daha sonrada ulusal meclislerde görev yapıyorlardı. Bu kurumlar demokrasi okulu açısından beşiktir. Yerel yönetimler doğrudan demokrasi mekânı olarak temsili demokrasinin temelini oluşturmaktaydı. Bütün bunlar merkezileşmiş devlet iktidarının demokrasi açısından sorun oluşturan otoriter gizilgücüne karşı bir panzehir gibi düşünülebilir. Küreselleşme hareketleri ulus-devlet sistemini bölmeye çalıştığı zaman geçmiş dönemlerde demokrasinin beşiği görüşünün arkasına sığındı (Güler, 2006: 14).

Yerel özerkliğin, yerel organların merkezle ilişkileri ve yerel halkla ilişkileri açısından bakıldığında iki yönü vardır. Yerel yönetimlerin merkezi yönetimden tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Özerklik bağımsızlıktan farklıdır. Temel olan, yerel yönetimlerin kendilerine ait olan işleri kendi imkânlarıyla merkezi yönetimin müdahalesi olmadan yapabilmeleridir. Seçilmiş yerel organların yerel halkı layıkıyla temsil edebilmesi ve temsil sisteminin nitelikli kişilerin seçimini sağlayabilen bir yöntemle kavuşturulması (Keleş, 1994: 43-44) yerel özerkliğin sağlanması açısından çok önemlidirler.

Yerel yönetimlerde yerel özerklik, tarihsel süreçte merkezi yönetimler tarafından verilmiş bir haktan ziyade yerel yönetimlerin uzun ve zorlu mücadeleleri neticesinde edindikleri bir haktır. Yerel yönetimlerin elde ettikleri bu hak; yerel hizmetlerin etkin bir şekilde görülmesinin yanında yerel halkın kendi kendilerini yönetme becerilerini geliştirmek, demokratik bir yaşam şeklini oluşturmak ve katılımcılığı sağlamak için önemlidir. Yerel özerklik ilkesi günümüzde demokratik bir yaşam şeklini kabul etmiş Avrupa ülkelerinde gelecek zamanın Birleşik Avrupa’sını kurmayı sağlayan bir bağ ve bir değer olarak önemlidir. Dolayısıyla Avrupa Konseyi, yerel özerklik kavramını kesin bir şekilde açığa kavuşturmak ve tanımlamak amacıyla 1950’lerden itibaren çalışmaktadır. Bu çerçevede, yerel halkın özgürlüğüne saygı gösterilmesi, yerel yönetimlerin partiler üstü kuruluşlar olarak görev yapması, merkez vesayetinin tamamen ortadan kaldırılması ve özellikle de yerellik bilinci önemli bir yer tutmaktadır (Güdük, 2007: 31).

Yerel yönetimlere özerklik statüsünün verilmesi, tüzel kişiliğe haiz kamu kurum ve kuruluşlarına kendi kendilerini yönetme hakkının sağlanması, bu ilgili kuruluşları genel yönetim içerisinde ayrıcalıklı ya da dokunulmaz yapmak gibi bir amaçla değil, bu kuruluşların özellik gösteren işlevlerini çoğulcu demokrasi düşüncesi içerisinde fakat özerk bir statüyle olması gerektiği gibi yapabileceği fikrinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimlere özerk statü verilmesi nedeniyle verdikleri hizmeti ve amacı en iyi şekilde yerine getirebilmeleri sadece özerk bir sistem içerisinde (Karaarslan, 2007: 22) sağlanabilecektir.

Yerel politikacılar ulusal karar mekanizmalarını önemli ölçüde etkilemektedirler. Yani, Page ve Goldsmith; yerel özerkliği etkileyen en önemli politik etkenin yerel politikacılarla yerel politikacılar arasında iletişim tarzının, sıklığının ve ne kadar etkin olduğu yönünde fikirlerini belirtmişlerdir. Yani yerel politikacılar kendi bölgelerine ait alınacak kararlarda ulusal karar mekanizmalarını etkileme gücüne sahiplerse, siyasal özerkliğin gelişmişlik düzeyinin çok yüksek olduğunu gösterir. Page ve Goldsmith, yerel özerkliğin sadece yasal ve siyasal açılardan özerkliğin tam elde edildiği yerel yönetim sistemlerinde (Koyuncu, 2000: 103) olacağını savunmaktadırlar.

Yerel özerklik kavramına Avrupa yerel Özerklik Şartı farklı bir tanımlama getirmiştir. Yerel yönetimlerin yasalarla belirlenen sınırlar içerisinde kamu işlerinin önemli bir kısmını kendi sorumlulukları altında yerel nüfusun çıkarları için düzenleme yapma hakkı ve yönetme olanağı şeklinde özerk yerel yönetim kavramı tanımlanmıştır (Alodalı ve diğerleri, 2007: 2). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın bu tanımlaması dünya genelinde kabul gören bir tanımlamadır.

Özerklik, kurumların kendi öz yükümlülükleri içerisinde ve ülke menfaatleri yönünde kendi hizmetlerini düzenleme haklarıdır. Özellikle de bu haklar anayasalarca güvence altındadır (Güdük, 2007: 29).

Özerklik, bir toplumda demokratik bir şekilde yönetmesinde insan hak ve özgürlüklerin korunmasında birtakım kurumlar için esas bir faktör şeklinde görülmektedir. Özerklik, merkezden yönetimin ve bürokratik çalışmanın zararlarını ortadan kaldırmak ya da azaltmak amacıyla oluşturulmuş bir yönetim şeklidir. Yetkilerin tek elde toplanması ve kararların merkezi yönetimin üst düzey organları tarafından alınması, yürütmeyi ve hizmetleri geciktirmede ve aksatmada veya sunulacak hizmetleri yavaşlatmaktadır ve ilgili işlerle ilgili uzmanların fikirlerine önem vermeyerek etkin ve yerinde kararlar alınmasını zorlaştırmaktadır (Güdük, 2007: 29).

Yerel özerkliğin amacı, yerel yönetimleri, kendilerine ait esas kuralları koyabilme, kendilerine ait faaliyetlerini istekleri doğrultusunda yürütmek, merkezi yönetimin yerel işlere müdahalesini engelleyebilmek, kendilerine ait yerel kaynaklarını oluşturabilmek ve özellikle de yerel toplumun mutluluk ve refah düzeylerine katkıda bulunabilmek ve benzeri konularda yetkilendirmeyi ve güçlendirmektir (İnaç ve Ünal, 2011: 14).

Yerel özerklik ifadesi çoğu zaman anlamsal açıdan karışıklığa neden olmaktadır. Üniter devletlerde yerel özerklik ifadesi egemenliğin devri veya bağımsızlık şeklinde anlaşılmalıdır. Yerel yönetimlerin yapısı egemenliği kullanma veya paylaşma yetkisi bulunmamaktadır. Egemenlik yetkisini ancak devlet kullanmaktadır. Bazı kamu hizmetlerinin daha etkili ve daha dengeli yürütülebilmesi siyasal gücün bir ölçüde paylaşılmasına bağlıdır. Diğer taraftan, yerel özerklik bağımsızlık değildir. Yerel yönetimler kanunlar doğrultusunda yerel yönetimde birliği elde etme amacıyla merkezi yönetimin denetimine tabiidir (Öner, 2006: 11).

Özerkliğin temel amacı hizmetlerde kalitenin artması, hizmetlerin çabuk, ucuz, basit yapılmasının sağlanması ve gereğinden fazla eleman ve malzeme kullanımını engellemektir. Özerkliğin temeli varlığını başkasının desteğine bağlı olarak görmemektir. Bu çerçevede özerklik merkezîyetçilik ve Adem-i Merkezîyetçiliğin zararlarını minimum düzeye çekmek için kurumların kendi sorumluluklarında bulunan, ülkenin genel menfaatlerine uygun olması

koşuluyla kendi hizmetlerini kendilerinin düzenleme yetkilerini içine alan bir yönetim ilkesi görülmektedir (Öner, 2006: 10).

Güner (2005: 220): İdari desantralizasyonu “*Kamu Hizmetlerinin sunumunda yetki, sorumluluk ve mali kaynakların merkezi yönetim dışındaki yönetim kademelerine dağıtımını düzenlemektedir*”; Siyasi desantralizasyonu; “*Vatandaşlara ve seçilmişlere kamusal kararların alınmasında ve uygulanmasında daha fazla katılma yetkisi verme*” ve Mali desantralizasyonu “*Yönetimler arasında harcama sorumluluklarının ve gelir kaynaklarının bölüşümü; harcamalarını ve gelirlerini belirleme konusunda yerel yönetimlerin sahip olduğu serbesti miktarı*” şeklinde tanımlamıştır.

1.1. İdari Özerklik

İdari özerklik; yerel yönetimlerin kendi seçilmiş organları aracılığıyla, merkezi yönetimlerin müdahalesi olmadan serbest bir şekilde kararlar alıp uygulayabilmesine denir. Yerel yönetimlerin organlarının seçim ile göreve gelmesi ve bu organların serbest bir şekilde karar alıp uygulayabilmesi idari özerkliğin iki temel koşulu (Öner, 2006: 11) olarak görülmektedir.

Yerel yönetimler açısından idari vesayet çerçevesi içerisinde, yerel yönetimlerin organları, eylemleri, işlemleri, kararları ve elemanları yer almaktadır. Merkezi yönetimin yerel yönetimlerin kararlarına yönelik denetiminde onaylama, erteleme ya da geciktirme, iptal ya da fesih, önceden izin verme ve yerine geçme şekilleri vardır (Güdük, 2007: 36).

Yerinden yönetim modelinin bir gereği olarak yerel yönetimler özerk kuruluşlar olmalarına rağmen hiçbir yerel yönetim birimi tümüyle egemen ve kendi başına buyruk olamaz. Dolayısıyla yerel yönetimler, tek başlarına kendi kendilerini yönetemezler. Bu durumda bizi yerel özerkliğin sınırsız ve mutlak olmaması ve yerel yönetimlere aynı çatı altında yaşadıkları devletin amaçları doğrultusunda hareket etme sorumluluğu getirir. Siyasal açıdan devletin birliği, yerinden yönetim birimlerinin sahip oldukları özerklik nedeniyle tehlikeyle karşılaşmamalıdır. Bu hususlara dikkat edilerek ilgili konulara riayet gösterilmesi ve yerel yönetimlerin merkezi yönetimlere ait faaliyet ve amaçlarıyla çatışmasının engellenmesi gerekmektedir. Bu nedenle merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında bir ilişki kurulması zorunluluğu vardır. bu ilişki, merkezi denetim yoluyla sağlanmaktadır. Bundan dolayı özerkliğin ve idari denetimin hem kapsam hem de oranının ne olacağı sorusu karşımıza çıkmakta ve bu soruya matematiksel olarak cevap vermek mümkün olmamaktadır (Çoşkun, 1996: 43).

Burada tartışmaya başlanan konu idari vesayet şeklinde belirtilebilir. İdari vesayeti Onar (Çelebi, 2003: 35); “*Merkezin, âdemi merkeziyet idarelerinin icrai kararlarını ve idari fiil ve hareketlerini denetlemek ve bu kararları bozabilmek salâhiyeti*” olarak tanımlamıştır. Ülkemizde yerel yönetimler üzerindeki idari vesayet yetkisi Vali, Kaymakam, İçişleri Bakanı, Bakanlıklar, Bakanlar Kurulu, İl ve İlçe Yönetim Kurulları, Sayıştay makamlarına aittir (Demirtaş, 2005: 65).

Özerklik ile idari vesayet boyutlarının ne düzeyde bulanacağı, ülkelerin yerel yönetimleri algılayış şekillerine göre farklılık göstermektedir. Günümüzde çoğulcu demokrasilerinde hâkim olan anlayış, yerel özerkliğin temin edilmesi, idari vesayet de kaldırılarak yerine hukuka uygunluk denetiminin getirilmesidir (Çolak, 2004: 52). Bu nedenle yerel yönetimler sadece yargısal boyutuyla denetime tabi tutulmalıdırlar.

1.2. Mali Özerklik

Genel anlam itibarıyla, yerel yönetimlerin kendi mali işlerini kendi sorumlulukları içerisinde gerçekleştirme hakları olarak değerlendirilebilir. Mali özerklik, yerel yönetimlere

harcamalarını belirleme mevzusunda temel bir hak sunarken, bununla birlikte bu harcamalara uygun bir gelir temin etmenin ve yine yerel yönetimlerin bu gelirleri belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Harcamaların belirlenmesinde gelirlerin belirlenmesi gereklidir. Dolayısıyla da mali özerklik vergi özerkliğiyle sıkı sıkıya bağlıdır (Güdük, 2007: 45).

Mali özerklik, merkezi yönetime ihtiyaç duymadan yerel yönetimlerin, kendilerine ait görev ve sorumluluklarını yapabilecek düzeyde serbestçe harcayabilecekleri yeterli miktarda gelir kaynaklarına sahip olması (Öner, 2006: 11) şeklinde tanımlanabilir.

Mali özerkliğin sağlanması; mali kaynakların önemli ölçüde öz gelirden meydana gelmesi, yerel yönetimlerin öz gelirlerin oranlarını tespit etmesi, merkezi yönetim yardımlarının koşulsuz ve şartsız verilmesi, yerel yönetimler gelirlerini serbestçe harcayabilmesi gibi birtakım koşulların gerçekleşmesine bağlıdır (Öner, 2006: 11).

Yerel yönetimlerde etkinlik, tarafsızlık ve sosyal adalet, yerel yönetim birimlerinin görevlerini yapabilecek düzeyde gelir kaynaklarına sahip olmasıyla gerçekleştirilebilir. Yerel yönetimlerin özerkliklerinin kısıtlanmasına ve merkezi yönetimlerin çok daha fazla müdahale etmelerine yerel yönetim birimlerinin mali kaynaklarının yetersizlikleri neden olmaktadır. Mali açıdan yetersizlik yerel yönetimlerin birtakım girişimlerini devlet engellemek ya da yavaşlatmak, hatta durdurmak için iyi bir araç olarak görmektedir. Mali kaynak yetersizliği olan yerel yönetimler kendilerine ait görevleri merkezi yönetime aktarma eğiliminde bulunmaktadır. Özellikle sağlık, kolluk, eğitim ve yangın söndürme hizmetlerinde bu eğilim vardır (Tortop, 1996: 7).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 9. maddesinin 1. bendinde “ulusal ekonomik politika çerçevesinde, yerel makamlara kendi yetkileri dâhilinde serbestçe kullanabilecekleri yeterli mali kaynaklar sağlanacaktır” ifadesi ve yine aynı maddenin 3. bendinde ise “yerel makamların mali kaynaklarının en azından bir bölümü oranlarını kendilerinin kanunun koyduğu sınırlar dâhilinde belirleyebilecekleri yerel vergi ve harçlardan sağlanacaktır” ifadesi yerel yönetimlerin mali açıdan özerk olması gerekliliğini vurgulamaktadır.

1.3. Siyasi Özerklik

Siyasi özerklik, çoğunlukla federal devletlerde, anayasa tarafından, ulusal kimliği olmayan yerel yönetim birimlerine tanınmış özerk veya yarı özerk statüye dayanan bir yönetim şeklidir. Yerel halkın kendisiyle ilgili hususlarda kanun yapma ve bağımsız davranmasına imkân vardır. Siyasi özerkliği bağımsızlık diye algılamamak gerekir. Siyasi özerkliği olan idareler, sadece kendi bölgelerinde önemli oranda karar ve hareket serbestliği vardır. Fakat uluslararası ilişkilerde merkezi yönetimin etkinliği daha fazladır (Güdük, 2007: 42). Uluslararası ilişkilerde merkezi yönetimin daha etkin olması yerel özerkliğe aykırı bir durum değildir.

Özerklik, kendi organları ile kendilerine ait işleri yönetme yetkisini devletin ulusaltı bir topluluğa vermesidir. Verilen bu yetki yalnızca idari alanla ilgiliyse idari özerklik, siyasal alanı bu yetki içine alıyorsa siyasi özerklik söz konusudur. Federatif özerklik, bir birliğin kuruluşunda tüm devletlerin kendi varlığından aldığı özerkliğin korunmasıdır. Bu özerklik tipi siyasal ve idari özerklik yapısından daha geniştir (Güdük, 2007: 43). Federatif özerklikle yerel özerklik birbirine çok karıştırılmaktadır.

Federe devletler içerisinde bulunan yerel yönetimler, federal devletlerde, geniş bir şekilde federe devletlere veya eyaletlere bağımlı hareket ederler. Federal sistemlerde, eyaletler hem yasama hem de yargı hususlarında bağımsız olmalarına rağmen hiçbir zaman yerel yönetimler bu yetkilerini kullanamazlar. Yani, bu güç ister federal devlet düzenlerinde olsun, isterse de üniter devletlerde olsun egemenlik hakkını elinde bulunduran üst organlar tarafından kullanılır. Bu bağlamda yerel yönetimler, sadece egemen devletlerin veya yarı egemen eyaletlerin, belirli bir alanda yaşamlarını sürdürenlere kamu hizmeti sunan ve egemenlik yetkisi olmayan alt coğrafi birimlerdir (Açıkgöz, 2007: 13). Bağımsız karar verme ve yetkiler yalnızca belirli konular için sağlanmıştır. Bu nedenle mutlak bir karar verme sürecini ifade etmemektedir. Yönetimler arasında bu paylaşım birtakım düzenlemeleri zorunlu kıldığı gibi yapılacak işlerde de koordinasyonu zorunlu kılmaktadır. Üniter devlet yapısında yasama ve yargı erkleri yalnızca merkezi yönetimce kullanılırken, federal devletlerde bulunan üye devletler, yasama ve yargı hususunda haklara sahiptir (Açıkgöz, 2007: 13).

Siyasal yerinden yönetim, siyasi erkin merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında bölüşülmesi temeline dayanan, devlet örgütlenmesinin bir bütünlük olmadığı yönetim biçimidir. Yasama, yargı ve yürütme haklarının dağılım ve derecelerine göre farklı devlet sistemleri vardır. Bu devlet sistemi çerçevesinde federe, eyalet, kanton ve cumhuriyet gibi isimlerle ayrı idari düzeylerden oluşmanın yanında yönetsel yetkilerden başka belirli oranda yasama ve yargı yetkileri bulunan devletler vardır. Federal ve federe devletlerin bir araya gelerek oluşturduğu federasyonlarda, federal devlet çok önemli yetkilere, tek bir hükümete ve uluslararası kişiliğe haiz devlettir. Fakat federal anayasayla federal devlete verilmişlerin haricinde olmak şartıyla, federe devletlerin yasama ve yargı bağımsızlıkları vardır. Bu devletlerin özerklikleri ve özellikle de bu özerkliğin boyutu kendi arzuları doğrultusunda değiştirilebilir ve kendi arzuları dışında değiştirilmesi mümkün değildir (Türkoğlu, 2007: 11).

2. Yerel Özerklik Yaklaşımları

Sanayi devrimini ortaya çıkaran teknolojiler; üretimde kullanılmasına ve yeni sosyal yapıların oluşmasına katkı sağlayan sanayi toplumu, iki farklı ideolojiyi yani, Liberal Kapitalizm ve Marksizm’in ortaya çıkmasına neden oldu. Çıkan bu iki yapı ve bunların neden olduğu krizler, sosyal devlet ve refah devleti uygulamaları ile çözülmeye çalışıldı. Bu süreçte sanayi toplumunun politik dünya görüşü olarak bilinen klasik liberalizm evrimleşmiş ve gelişmiş ve bu zamanda da yapısal olarak da toplum değişmiştir. Sanayi toplumu, tarım temelli klasik toplumu geride bırakmış ve teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel sistemleri tümüyle öncekinden değişik yeni toplum yapısı oluşturmuştu. Bu yapı dinamik bir seyir izliyordu (Ökmen ve Baştan, 2004: 210). Dolayısıyla bu süreç yerel yönetimlerin yerel hizmetlerin sunumunda önemini daha da arttırmıştır.

2.1. Liberal Yaklaşım

Liberalizmin esas dayanak noktaları; bireycilik, özgürlük, eşitlik, akıl, rıza, hoşgörü, sınırlı hükümet, çoğulculuk ve anayasacılık ve benzeri kavramlardır. Bu çerçevede bakıldığında yerel yönetimlerin esas dayanak noktaları; özgürlük, özerklik, demokrasi, etkinlik, yeniden paylaşım gibi kavramlardır (Çelik ve Usta, 2010: 127).

Liberal düşünürlere göre, Batı’da yerel yönetimler aşağıdan yukarıya doğru, kendi iç dinamiklerinden dolayı ve özellikle de devlete rağmen ortaya çıkarak gelişmiştir. Fakat Doğu’da yerel yönetimler yukarıdan aşağıya doğru, bütünüyle veya kısmen dış dinamiklerle ve özellikle de devlet eliyle kurulmuştur. Yerel yönetim kurumu Batı’da toplum tarafından üretilmişken Doğu’da ise devlet tarafından üretilmiştir (Güler, 1993: 89).

John Stuart Mill, demokratik ve sağlıklı bir toplum için hem özerk hem de güçlü bir yerel yönetimlerin zorunluluğunu ileri sürmektedir. Bu düşünür, yerel yönetimleri siyasal bir

eğitim aracı olarak görmüştür. Yerel yönetimlerin gördükleri hizmetler ne olursa olsun, yerel yönetim birimleri demokrasinin temel unsuru olduğunu savunmuştur (Öner, 2006: 17).

Liberalizm; yerel yönetimler demokrasinin temeli ve kökeni savı üzerine kurulmuştur. Bu sav üç farklı anlayış temeline dayandırılmaktadır. Birincisi, ölçek sorunu ile ilgilidir. Yani, yerel yönetimleri demokrasinin temeli olarak görülür ve yerel yönetimler tüm toplumun en küçük yerleşme birimlerinden oluşup kurulmaya başlanmıştır. Yerel yönetim, yerel toplumun kendi kendisini doğrudan yönetmesine ölçek küçüklüğünden dolayı imkân veren bir sistemdir (Güler, 2006: 34).

Liberalizm, vesayet ve özerklik kavramları ile yerel yönetimleri değerlendirmeyi yönetim-örgüt temelinde kısıtlayan bir anlayışa hâkimdir. Bu nedenle de yerel yönetimlerin iktidar ifadesine sahip özünü görülmez hale getirmektedir. Burada, yerel yönetim kurumunun sosyoekonomik yapı içindeki fonksiyonlarından dolayı hangi konumda olduğu en önemli konudur (Güler, 2006: 38).

Bu nedenle, yerel hizmetler planlanıp uygulanırken ve iç örgütlenmeleri düzenlenirken herhangi bir sınırlamaya tabi değildirler. Fakat idarenin bütünlüğü ve hizmetlerin birliği bakımından yerel yönetimlerin birtakım genel kural ve hedeflere uygun davranmaları normaldir ve özerklikle de bağdaşır bir durumdur. Bu durumu genellikle yerel özerkliğe aykırı bir durum olarak lanse etmektedirler. Bunu engellemek için de, özerkliğin anayasa tarafından tanınıp tanımlanması gerekmektedir (Çoşkun, 1996: 39). Yerel yönetimler, hareket özgürlüğünü özerklik sayesinde kazanmaktadır.

Liberal tarihçilere göre, Batı Avrupa'da ortaçağ döneminde yerel yönetimler devlete rağmen toplum tarafından oluşturulmuş, 12. yüzyılda feodalizme rağmen feodalizmin ortasında oluşmuş, burjuva demokratik değerleri de içine alarak ve krallıklara ve güçlü monarşilere rağmen gelişmiştir (Güler, 1993: 88).

Günümüzde insan etkinliklerinin mekânı aşması, insanların ve ekonominin hareketliliği coğrafya üzerindeki bölgeleri paramparça etmesi ve her şeyin değiştiği gibi, mekân da bir yönetim ölçeği olma yönündeki özelliğini kaybetmektedir (Köse, 2004: 7). Kapitalist ekonomik gelişme ve hızlı nüfus artışı yerel yönetimleri ön plana çıkarmaktadır.

Kentleşme süreci, kentsel nüfusun hızlı artırmasının yanında, bu nüfusun niteliğini ve bileşimini de sürekli değiştirmekte, özellikle büyük kentsel alanların değişen demografik yapısı, yerel ihtiyaçları ve bütün bunlara hızlı ve etkin cevap verebilecek örgütsel yapılanmayı da derinden etkilemektedir. Özellikle ticaret ve sanayi sermayesinin yoğunlaştığı metropol alanlarda yerel nitelikli sorunların merkezi yönetimden çözümü daha da olanaksızlaşmakta, sorunların yerinden çözümü zorunluluk taşımakta ve bu durum da yerel yönetimlerin gücünün ve işlevlerinin artırılması kaçınılmazdır (Köse, 2004: 13).

Yerel özerklik, demokrasiyi bir yaşam şekli olarak benimsemiş bulunan Avrupa ülkelerinde, geleceğin Birleşik Avrupa'sını oluşturmakta kullanılan bir bağ veya ortak bir değer şeklinde önemlidir. Dolayısıyla, 1950'li yıllardan itibaren Avrupa Konseyi, yerel özerklik kavramına önemli oranda açıklık getirmek istemiştir. Bu nedenle, merkezi vesayetin bütünüyle ortadan kaldırılması, yerel toplumun özgürlüğüne saygı duyulması, yerellik bilincinin daha da geliştirilmesi ve özellikle de yerel yönetimlerin partiler üstü kuruluşlar şeklinde görev yapması gibi buna benzer ilkeler (Keleş, 1992: 13-14) yerel özerkliğı tanımlamada önemli yer tutmuşlardır.

Siyasal bakımdan özgürlük için vatandaşların siyasal ve yönetsel süreçte söz sahibi olmalıdırlar. Bu nedenle merkezi yönetimin yetkilerinin bazılarının yerele verilemesi gerekmektedir. Halka en yakın birimler tarafından hizmetlerin görülmesi açısından yerel halkın talep ve ihtiyaçlarını kolay ulaştırabildikleri yerel yönetim kuruluşları, yerel özgürlük ve yerel demokrasilerin en rahat ve iyi yaşandığı birimlerdir (Çelik ve Usta, 2010: 127).

Weberci yaklaşıma göre; devlet kendisini bir iktidar odağı şeklinde düşünmekte, fakat bu odağın yalnızca dış etmenlerin baskılarını yansıtan bir özellik taşımamaktadır. İktidar gücünün devlette toplanması, iktidarın başında olan yönetici sınıfın da özel bir konumda olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Weberci anlayışta, yerel devlet idarecileri kentsel kaynakların dağıtımında temel belirleyici aktörler şeklinde değerlendirilirler. Bu nedenle, çoğulculuğun aksine, yerel baskı gruplarından ziyade, kent siyasetinin ana kaygısı yerel yönetimlerin kendi iç dinamikleri, yönetici sınıfın karar alma süreçlerindeki değer sistemi ve davranışları oluşturmaktadır (Şengül, 2009a: 156-157). Weberci yaklaşıma göre özerklik sorunu iki boyutludur. Birincisi yerel yönetimlerin merkezi yönetimden özerkliği ve ikincisi de yerel yönetimlerin yerel topluluktan özerkliği konusudur. Kaynak bakımından merkezi yönetime aşırı bağımlı yerel yönetimler, merkezi yönetime karşı sınırlı bir özerkliğe sahiptir. Diğer yandan ise, kaynaklarını önemli oranda merkezi yönetimden temin eden yerel yönetimler yerel nüfusa karşı önemli oranda özerktir. Bundan dolayı Weberci yaklaşım merkezi yönetim ile yerel yönetim çelişkisini vurgulamakta ve yerel idarecilerin yerel topluluklar karşısındaki özerkliği sorununu da ciddiye almaktadır (Şengül, 2009a: 157). Böylece, Weberci yaklaşım merkezi ile yerel yönetim çelişkisini vurgulamakta ve yerel idarecilerin yerel topluluklar karşısındaki özerkliği sorununu da ön plana çıkarmaktadır.

2.2. Sosyalist Yaklaşım

1970’li yılların sonlarına doğru açığa çıkmış olan yerel yönetimlere yönelik Marksist açıklamalar, İngiliz sol düşüncesince şekillendirilmiştir. (Güler, 2006: 180). Bu doğrultuda şekillenen sosyalist yaklaşım günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Yerel devlet kavramını ilk defa Cocburn kullanmıştır. Bu düşünürü göre, seçilmişlerden oluşmuş olan meclis yapısıyla yerel yönetim, kapitalist toplumda devletin ana unsurudur. Yerel devlet kavramı sadece yerel yönetimleri içermemektedir. Bütün bunlarla birlikte devletin taşra kuruluşlarını içersine almaktadır. Yerel devlet demek, ulusal devletten bağımsız, tamamen ayrı bir yapı veya yerel düzeyde ulusal devleti temsil eden bir şey değil, bir bütünün parçası demektir. Bu yaklaşım, yerel devletin rolünün devletin rolünden türediğini savunmaktadır. Yerel devlet, devlet gibi kapitalist üretime ve yeniden üretime yarar sağlamak ve sermaye birikimine katkı sağlayacak koşulları güvence altına almaktadır. Yerel devletin faaliyetleri önemli ölçüde yeniden üretime dönüktür. Bu durum, işgücünün ideoloji ve baskı yoluyla yeniden üretimi ve aynı zamanda üretim ilişkilerinin yeniden üretimi şeklindedir. Temsili demokrasi boyutu, ulusal alanda olduğu gibi yerel alanda da hem sınıf mücadelesini kurumsallaştırarak temsil ideolojisini yüceltmekte hem de işçi sınıfına ‘devlet içinde devletle birlikte oyun oynamak’ izni sunarak işçi sınıfının militanlığını törpülemiş olmaktadır. Yerel yönetim kurumunun ait olan özerklik zayıf bir durumdadır. Bu kurumlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de merkezi yönetime bağlı kurumlardır ve ulusal devletin parçaları şeklinde onun işlevini bölüşmektedirler (Güler, 2006: 180-181).

Cockburn gibi Castells de, yerel devleti kapitalist devlet aygıtının bir parçası olarak görmektedir. Fakat Castells yerel devleti sermayenin veya merkezi otoritenin sıradan bir uzantısı şeklinde görmemektedir. Kenti birlikte tüketimin örgütlendiği bir alan olarak görmesi, yerel siyasete ve bu kapsamda da yerel yönetimlere belli bir özgünlük ve özerklik sağlamaktadır. Fakat bu tür bir özgünlük ve özerkliğin boyutları siyasal mücadeleler tarafından çizilmektedir. Castells, yerel süreçlerin anlaşılması için önceliği bir ölçüde sınıf ilişkilerine

fakat daha fazla olarak da kentsel sosyal hareketlere vermektedir. Bu durumun neticesi önemli oranda yerel devletin içsel mekanizmalarının ihmal edilmesi şeklinde görülmektedir (Şengül, 1999: 9-10).

Kapitalist toplumlarda devlet, kapitalist üretim ve yeniden üretim sürecinin şartlarını yerine getirme işlevi üstlenmiştir. Devletin organik bir parçası olan yerel yönetim birimleri, bu işlevden farklı bir işleve sahip değildirler. Yani yerel yönetimler devlet yapısı içerisinde “kendine özgü” bir yapı şeklinde belirmez. Yerel yönetim kurumunun devlet bütünü içerisinde aldığı konumu tanımlamaya yarar sağlayacak özelliği, kapitalist üretim süreci ile değil, yeniden üretim süreciyle ilişkilendirilmesidir. Doğrudan üretim sürecinin işlerliği amacıyla gerekli müdahale etme yetkisi merkezin tekelinde bulunmaktadır. Çalışma ilişkileri düzeninden üretimde bulunan mekânın sağlığa uygunluk denetimine, yatırım önceliklerinin tespit edilmesinden zor durumda bulunan kapitalistlerin kurtarılmasına, teşvik edilecek sektörlerin seçiminden teşvik uygulamalarına kadar üretim süreci ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi bulunan bütün yetki yerel yönetimlerin yetkisi dışında bırakılmıştır. Yerel yönetim birimlerinin sınırları yeniden üretimin sürekliliğini garantiye alacak altyapı, ulaşım, mekânın örgütlenmesi ve genel sağlık ve benzeri dış şartları yapmak ve değişim süreci ile tüketimin sürdürülmesi amacıyla gerekli olan çevresel önlemleri almak olarak çizilmiştir (Güler, 2006: 188).

Yerel yönetimler devletin oluşum aşamasındaki gibi, feodalizm sonrası merkezileşme aşamasında da temel tamamlayıcı bir faktörü olmuştur. Bu durum Batı ve Doğu ülkelerini kapsamaktadır. Yerel yönetimlerin tarihi süreç açısından dünyadaki dinamikler ortak bir gelişme izlemiştir (Güler, 1993: 92).

Bireysel feodal bağlardan ayrılmış özgür işgücü, bütünleşmiş bir ölçü ve tartı sistemi, eşit hakları olan alıcı ve satıcı ve benzerini talep eden kapitalist üretim merkezileşmiş bir devlet gücünü elde etmek istemiştir. Bu isteklerin hayat bulması, kent ve kıra ait ayrıcalıkların yok olması, kent idarelerinin aldıkları köprü vergileri, ayakbaşı parası, pazarda satılan maldan alınan yerel yönetim payı idari tekelini yok etmek anlamına gelir. Yerel-kent yönetimleri, 16. yüzyıldan itibaren sanayi ve ticaretin yerel kısıtlamalarla gelişmesini engellemekteyken, daha sonraki yüzyıllarda varlıkları için büyük tehdit içeren devletin merkezileşmesine karşı önemli ölçüde direnmişlerdir. 12. yüzyıldan itibaren kent idareleri burjuva demokratik değerleri merkezileşme sürecine karşı feodal ayrıcalıkların savunma temelleri halini almışlardır (Güler, 1993: 92-93).

Batı Avrupa’da feodal egemenlerin elinde siyasi iktidarın bulunan güçlü monarşik devletleri 15-17. yüzyılda, ortaçağdan kalma yerel ve bireysel ayrıcalıklar sistemini yok etmek için önemli ölçüde büyük reform projeleri hazırlamışlardır. Fakat kendi yapılarından kaynaklı feodal olan monarşiler, devletin merkezileşmesini sağlayacak projeleri uygulayamamışlardır. Doğu ve Batı monarşilerinin geliştirdikleri yerel yönetim projelerinin ortak özelliği, öncelikle kırsal ve tüm ülke topraklarını içerisine alan önemli bir genişliğinin bulunmasıdır. Projelerde yer alan kentlerin yeri öncelikli veya ağırlıklı olmamıştır. Kentsel yerleşmelerin yönetimleri, genel yapılanmanın bir parçası şeklinde düşünülmüştür. Batı monarşilerinin ya uygulayamadıkları veya kısmen uygulamaya koydukları reform projeleri, Doğu devletlerinde bütün bir şekilde uygulamaya geçirilmiştir. Projelerdeki gibi, uygulamada da, devletin özüne ve reformdan beklenen faydalara koşut bir şekilde, kent idarelerinin genel ve kırsal yerel örgütlenmeden sonra ele alındığı görülmektedir. Bu nedenle dönemle ilgili inceleme ve yorumlarda ağırlığın kent idarelerine yani belediyelere verilmesi yanlıcıdır. Özellikle

Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyıl yerel idari reformları değerlendirilirken, genel uygulamanın ilk belediye kurulduğunda 16 yıl önce başlatıldığını; belediyelerin yerleşmiş bir yerel yönetsel dünyaya doğduklarını unutmamak gerekmektedir (Güler, 1993: 93).

Yerel halkın küresel sermayeye karşı üretim yapabilmesi ve özellikle de rekabette bulunabilmesi mümkün değildir. Küresel sermaye gerek işgücünü gerekse de hammadde gereksinimini çok ucuz temin edebilmektedir. Bu nedenle, yerel halkın hem üretimde bulunabilmesini hem de rekabet edebilmesini önemli ölçüde güçleştirmektedir. Bu dengesizlik yerel yönetimleri küresel sermayenin bayiliğini yapan bir konum almaktadır (Bildirici, 2010: 43).

Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi finansal kuruluşlarınca liberal politikalar ve programlar uygulanması nedeniyle sermayenin rahat hareket etmesini önleyen etkenler ortadan kaldırılmak istenmiştir. Sermayeye engel olan; eşitlik politikaları ve toplumsal adalete uygun politikalar hayata geçirilmemiştir. Para ve maliye politikaları hızlı hareket eden sermayenin rasyonelliğine göre belirlenmektedir (Şentürk, 2010: 50-51).

“Küresel yerelleşme politikası, coğrafi yakınlık ölçüsünü kullanarak toplumsal uzaklıkları durmaksızın arttırmaktadır. Yerel yönetimlere devredilen her yetki parçası, hem merkezi hem yerel yönetimleri halktan daha da uzaklaştırma sonucu yaratmaktadır. Bu nedenle tartışmanın özünü, yetkilerin merkezden yerele aktarılıp aktarılmaması konusu oluşturmaz; tartışma, yapılan aktarımın toplumsal eşitsizlikleri derinleştirip derinleştirmedeği sorusuyla ilgilidir” (Güler, 2006: 13). “Bu coğrafi araçlar sayesinde burjuvazi, mekâna bağımlı olan feodal güçlerin etraflarından dolandı, dışarıdan altlarını oydu; onları içeriden bozarak yıktı. Burjuvazi, devletin askeri, örgütsel ve mali gücünü yine bu yöntemle kendi emellerinin yürütme organına çevirdi. Burjuvazi iktidara sahip olduğunda, devrimci misyonunu yerine getirmeye içsel ve dışsal coğrafi dönüşümler aracılığıyla devam etti. Şehirler, hızlı kentleşme ve büyük metropollerin oluşumu yüzünden, kırsal alanlar üzerinde hâkimiyet sağladı (ve aynı zamanda taşradakileri kır yaşamının Budalılığından kurtarıp köylüyü bir alt sınıf olmaya itti). Kentleşme hem üretici güçleri, hem de emek gücünü mekân içerisine sıkıştırdı; dağınık nüfusu ve âdemi merkezi mülkiyet haklarını, nihai olarak ulus-devletin hukuki ve askeri aygıtlarında pekişecek olan büyük siyasal ve ekonomik güç birikimlerine dönüştürdü. ‘Doğanın güçleri’ insan kontrolüne tabi kılındı, ulaşım ve iletişim sistemleri, bölgesel işbölümü ve kentsel altyapı haline gelerek sermaye birikiminin temellerini oluşturdu” (Harvey, 2007: 41). Bu sermaye birikimi kent ekonomisini de derinden etkilemiştir.

Sanayi devrimiyle birlikte kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması ve ulus devlet anlayışıyla 18. yüzyıldan itibaren kent yönetimlerinin siyasal etkinlikleri zayıflayınca yerel yönetim birimlerinin üstelendikleri rolleri de önemli ölçüde değişmiştir. Kapitalist üretim ilişkilerinin oluşması amacıyla gerekli olan uygun ortamı temin eden, egemenlik yetkisinin kullanımından hiçbir hak istemeyen, hiyerarşik bir şekilde merkezi idareye bağlı olan kamu yönetimi kuruluşları şeklinde yeniden düzenlenmişlerdir. Bu süreçte yerel yönetim kuruluşları piyasa ekonomisiyle uyumlu bir kamu ekonomik birimleri şeklindedir. (Sarioğlu, 2007: 23).

Liberalizmin savunduğu gibi yerel yönetimleri sadece yönetim alanını ilgilendiren bir konu olarak değil, siyaset alanını ilgilendiren bir konu olarak görmek gerekmektedir. Merkezi ve yerel düzeylerde görülen iş, üretim ve paylaşım kararları alma işidir. Bunların ilkinde yapılan siyasal demenin ikincisinde yapılan yönetsel demenin önemli bir ayrımı bulunmamaktadır. Ulusal meclisin aldığı karara yasa denilmektedir, fakat yerel meclislerin aldığı karara yasa denilmemesi birini siyasal diğerini yönetsel yapmaya yetecek bir neden değildir. Bu meclislerin aldığı kararlar toplumsal varlığı yönetmeye ve paylaşmaya dönüktür. Birincisi bağımsız ve egemen iradeyken, ikincisi birinciye bağlı iradeyse, küresel politika karşısında önemli bir ölçüde tartışmalı hale gelmiş bir göstergedir (Güler, 2006: 16).

Küreselleşme, ulus devletten kurtulma, yerelleşme, katılım ve özgürleşme gibi formüllerin sınıfsal içeriğinde problem vardır. Çünkü bu kavramaların hepsi, dünya ölçeğinde küresel sermayenin ve küresel piyasaların hareket özgürlüğünü temin etme amacına dönüktür. Liberalizm özgürleşen sermayenin zenginlik oluşturacağına ve bunun bütün toplumsal arenaya hızla yayılacağına inanmaktadır (Güler, 2000: 2).

Uluslararası anamal kuruluşları, devletin dışarıda tutulmasını, yerel yönetimlerin merkezi yönetimden olabildiği ölçüde özerk olmasını talep etmektedir. Dolayısıyla da bu kuruluşlar yerel yönetimleri ve özellikle de yerelde örgütlenmemiş işgücünü daha kolay etkileyebileceğini düşünmektedir (Geray, 2001: 15).

Neoliberal yerel yönetimler reformu, yerel yönetimlere hem özerklik, çok yetki ve daha fazla kaynak öngörmektedir. Fakat bu istekler, yerel yönetimleri halka yakınlaştırmamaktadır. Bilakis, bu istekler, kurumların sermaye birikimine ve özellikle de küresel sermaye birikimine kaynak sağlama mekanizmaları şeklinde güçlendirilmesi amacına yöneliktir. Bu istekler, yerel yönetimleri demokratik olarak gören yaygın anlayıştan faydalanmaktadır (Güler, 2003: 22).

3. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ve Türkiye

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın oluşmasına yönelik çabalar 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın yeniden inşası süreciyle birlikte ortaya çıkmıştır. 18 Ekim 1953'de Versaille'da Avrupa Komünler Meclisi toplanmış ve bu toplantıda Avrupa Komünal Özgürlükler Şartı kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi bünyesinde yer alan Yerel Yönetimler Sürekli Konferansı 14 Ocak 1957 yılında yapılan toplantıda yerel özerkliğin gelişimi ve savunulması konusunda karar almış ve bu kararda bulunan temel konulardan biri de komün ve bölgesel özgürlüklerin anayasal bir düzlemde düzenlenmesi ve bu idarelerin özgürlükler konusunda bağımsız yargı yoluna gitme hakkının sağlanması temelinde görüşmeler yapılmıştır. Bütün bu devam eden süreçler neticesinde Avrupa Konseyi 1985 yılında Şartı kabul etmiştir (Şengül, 2010: 17). Türkiye ise, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı 21 Kasım 1988 yılında imzalamış ve 3723 sayılı kanunla 1991 yılında ise onaylamıştır (Erkul, 2010: 156).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 3 bölüm ve 18 maddeden oluşan bir belgedir. Şartın önsözü yerel yönetimlerin her çeşit demokratik rejimin temel yapısından biri olduğu temelleri üzerine oturtulmuştur. Yerel yönetimlerin özerkliğinin korunması ve aynı zamanda da güçlendirilmesi yerinden yönetime ve demokratik ilkelere dayanan bir Avrupa kurulmasında önemli bir yer teşkil etmektedir (Şengül, 2010: 17).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın birinci bölümünde, özerk yerel yönetim kurumunun temel dayanak noktalarına yer verilmiştir. Yine bu bölümde yerel yönetimlerin anayasal ve yasal bir temele dayandırılma gereksinimi dikkatle üzerinde durulmuştur. Yerinden yönetim kavramı bu bölümde tanımlanarak yerel yönetimlerin görev ve yetki alanlarının tespit edilmesi için gerekli olan ölçütler verilmiştir. Yerel yönetimlerin üstünde bulunan denetimin azaltılması gerekliliği vurgulanmıştır. Yerel yönetimlere görevlerinin önemi doğrultusunda gelir kaynaklarının temin edilmesi gerekliliği yine bu bölümde yer verilmiştir (Keleş, 1995: 4).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın ikinci bölümünde, bu şarta onay veren devletlerin sorumluluk ve yükümlülükleri ile alakalı kurallar bulunmaktadır. Devletlerin özgürce çekince koyabilecekleri maddeler ayrı bir şekilde gösterilmiştir. İlkelerin yaşama

geçirilip geçirilmediğine dair öngörülmuş bir denetim sistem oluşturulmamıştır. Fakat Bakanlar Komitesi diye adlandırılan organ ile üye devletler üstünde yeterli düzeyde siyasal bir denetim imkânı vardır. Son bölümünde ise, uygulama ve yürürlük şartlarıyla ilgili kurallar yer almıştır (Keleş, 1995: 5).

Demokratikleşmenin vazgeçilmezi yerel yönetimler ve yerinden yönetimdir. Bu demokratik anlayışın dünyada yayılıp benimsenmesi demokrasiyi daha da güçlendirecektir. Bu çerçevede, Avrupa Konseyi kapsamında, 1980’li yıllarda Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yürürlüğe (Keleş ve Mengi, 2002: 6) girmiş ve demokrasi adına olumlu olmuştur.

Türkiye’de yerel yönetimler fiili üretim ve dolaşım süreçlerinden ayrı tutulmuştur. Yerel yönetimler, kapitalist yeniden üretim şartlarını temin etmekle sorumlu birimler olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlev, kapitalistleşme sürecinden kaynaklı farklı dönemlerde farklı kapsam ve içeriklerde hayata geçmiştir. Ülke geçmişinde feodal veya yarı feodal üretim ilişkilerinin daha yoğun olduğu zamanlarda ve bu ilişkilerin ağırlıklı olduğu yerlerde merkez ve yerel yönetim ilişkileri bir gerilim hattında kurulmuştur. Feodal kalıntıların ortadan kalktığına varılan nokta ve kapitalist üretim ilişkilerinin ağırlıklı olduğu yerler doğrultusunda yerel yönetimlerin gücü gerek zaman ve gerekse de mekânda farklıdır. Yerel yönetimler için güçlü ve güçsüz gibi bir nitelendirme hiçbir dönemde yapılamaz (Güler, 2006: 38).

1973 yılından itibaren Türkiye’de belediyeçilik bakımından öncekilerden farklı olarak değişik özellikler göstermiştir. Fakat bu durum yasal düzenlemeler bakımından değil, 1973 ile 1980 yılları arasında başlayan yerel yönetim ve yerel demokrasi tartışmalarından kaynaklıdır (Görmez, 1997: 136).

Türkiye’de; iktisadi, sosyal, teknolojik ve diğer alanlarda gerçekleşen gelişmeler ışığında hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Bu durum bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında bilgi verir. Fakat gerekli önlemler alınmadığında; iktisadi, sosyal ve diğer bazı problemlere neden olmaktadır. Gecekondulaşma, konut açığı, yerel istihdam, altyapının geliştirilmesi, çevrenin tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasına ve bunlara benzer problemlerin çözümü için yerel yönetimler önemli bir yer tutar. Bu nedenle hızlı kentleşme ile beraber yerel yönetimlerin önemi bir kez daha vurgulanmıştır (Türkoğlu, 2007: 15).

Modern devlet anlayışı içerisinde, yerel yönetimlerin gerçek anlamda özerkliği, yerel halkın hak ve özgürlüklerinin korunması ve özellikle de demokratik hükümet anlayışının ana faktörünü oluşturmaktadır. Yerel hizmetlerin idaresine vatandaşların katılması en iyi şekilde yerel yönetimlerde mümkündür (Tortop, 1991: 8).

Özerk yerel yönetim, çağdaş yerel yönetimdir. Burada özerklik kavramıyla yönetsel özerklik vurgulanmıştır. Türkiye’nin bölgesel gelişmişlik farkları ve sorunları, özerk yerel yönetim modelinin Türkiye’ye uygun olmadığına dair anlayış vardır. Fakat bu anlayış, yerel yönetimlerin, kamu yönetiminin ve devletin vazgeçilmez bir parçası anlayışına uygun düşmemektedir. Bu anlayışın seçim ile göreve gelme durumu parlamenter sistem ile karşı karşıya gelmek şeklinde olabilmektedir. Fakat yerel yönetimlerin sorumluluk ve yetkileri, Anayasa ve yasalarla çizilmektedir. Bu noktada ulusal parlamento yasama yetkisine sahiptir (Yeter, 1996: 5).

Türkiye açısından bakıldığında ise; 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile hem sert hem de tavizsiz merkeziyetçi bir yönetim anlayışından; saydam, hesap verebilir ve etkin bir merkezi yönetim anlayışına geçilerek (Barlas ve Karagöz, 2007: 170-171) yeni kamu yönetimi anlayışının kazandırılmasında önemli bir adım olmuştur.

Türkiye Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın 6. maddesi “*kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere halel getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari*

örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlara uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla kendileri kararlaştırabileceklerdir.” ifadesi yerel yönetimlerin hukuki sınırlar dâhilinde rahat hareket etmesini sağlamaya yöneliktir.

Türkiye’de idari alanda yeniden yapılanmaya neden olan etmenleri ve bu çerçevede yapılan çalışmaları Tanzimat Dönemine kadar dayandırılabilir. Türk yönetim tarihinde batılı anlamda ilk yönetim kurumları Tanzimat döneminde görülmüştür. Fakat cumhuriyet ile beraber anayasal ve yasal dayanakları olan bürokratik teşkilat sistemi oluşturulmaya başlanmıştır. 1950 ‘li yıllar itibariyle ağırlıklı olarak süren yeniden yapılanma çalışmaları vardır. Bu yapılanma iktisadi, politik ve toplumsal yapıda oluşan değişimler iç dinamiklerin neticesidir. Bu yapılanma diğer taraftan da küresel ölçekli gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bir zorunluluktur. Türkiye’de idari düzenleme gayretlerinin en önemli özelliği merkezi ve yerel yönetim kuruluşları temeline dayandırılmasıdır (Ökmen ve Baştan, 2004: 225).

İdari vesayet kavramı yerel özerklik kavramıyla bağdaşmadığı bilinmesi gereken bir konudur. Yerel yönetimlerin yetkilerini kullanma konusunda merkezi yönetime kısıtlama getirilebilmesi idari vesayet yetkisidir. Türk yerel yönetimleri bakımından önemli olan unsurlardan biri idari vesayet yetkisinin yasalarda ağırlıklı olarak yer bulmasıdır. Belediye meclisinin aldığı pek çok kararında, mülki idare amirinin onayına ihtiyaç vardır. Belediye ve il özel idaresinde 13. derecede bulunan bir memurun kadrosu 12. dereceyle değiştirilmesi için Bakanlar Kurulu kararı gerekmektedir (Yeter, 1996: 6). 1982 Anayasası merkezi yönetime; yerel nitelikli hizmetlerin, yönetimin bütünlüğü ilkesi doğrultusunda yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin tesis edilmesi, yerel ihtiyaçların karşılanması ve toplum yararının korunması gibi amaçlar nedeniyle yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisi verilmiştir (Güdük, 2007: 35).

Merkezi yönetim karşısında yerel yönetimlerin sorumlu elemanları bağımsız olmalıdır. Merkezi yönetimin yersiz müdahalelerinden yerel yönetimler uzak bulunmalıdır. Merkezi yönetimin, yerel yönetimler elemanlarını azletmesi ya da arzusuna göre atama hakkına sahip olması, yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerin yetki genişliğine sahip bir yürütme kolu gibi bir durumda olur. Türkiye’de belediye ve köy yönetimlerinde seçilerek gelen yürütme organları olan belediye başkanı ve muhtar olmasına rağmen, illerde merkezi yönetim tarafından atanan valiler il özel idaresinin yürütme organıdır. Fakat il özel idarelerinde, halkın seçtiği üyelerden oluşan il genel meclisi ve il daimi encümeni bulunmaktadır. İl özel idareleri belediye ve köylerden daha az özerkliğe sahiptir. Çünkü yürütme organının başı olarak görev yapan vali merkezi yönetim tarafından atanmaktadır. Merkezi yönetimin en çok etkisinde bulunan kuruluş İl özel idareleridir (Tortop, 1991: 6).

Bu tartışmalar ışığında Türkiye’de Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda hem mali hem de idari özerklik kavramlarına değinilmektedir. “*İdari ve mali Özerkliğe sahip mahalli idare yönetim modeli doğrultusunda, mahalli idarelerin teşkilat, görev ve mali mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.*” ve “*Köy, belediye ve il özel idareleri yerinden örgütlenecek, idari ve mali özerkliğe sahip mahalli idare birimleri haline getirilecektir.*” (Çelebi, 2003: 62) ifadeleri Yedinci Kalkınma Planı’nda yer almıştır.

3.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın Ortaya Çıkış Süreci

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın hazırlanması, 1980’li yıllardan itibaren Avrupa Konseyi tarafından başlamıştır. Avrupa Yerel Yönetimlerden Sorumlu Bakanlar Konferansı, Bölge ve Yerel Sorunlar Yönetim Komitesi ve Yerel ve Bölgesel Yönetimler

Sürekli Konferansı’nda bu konu görüşülmüştür. 1984 yılında Roma’da Altıncı Yerel Yönetimlerden Sorumlu Bakanlar Konferansı’nda bu taslak bir numaralı gündem maddesi olmuştur. Bu konferans neticesinde 1985 yılında Şart üye ülkelerin imzalarına sunulmuştur (İnaç ve Ünal, 2011: 2-3). Bu süreçten itibaren ülkemizde yerel özerklik tartışmaları baş göstermiştir.

Yerinden yönetim düşüncesi, genelde ‘yönetim’ anlayışının geçirdiği aşamalar doğrultusunda, sürekli bir değişim modeliyle günümüze kadar gelmiştir. Dolayısıyla, ilk ortaya çıkan yerinden yönetim anlayışıyla bugünkü arasında önemli farklılıklar vardır. Varlıkları 10. Yüzyıla kadar giden yerel yönetimler üzerinde feodal dönem ve feodalitenin yıkılışı, sanayi devrimi, ulus-devlet anlayışı, 1929 Ekonomik Krizi ve küreselleşme ve benzeri siyasi ve ekonomik gelişmeler büyük etkiler oluşturmuşlardır (Sarioğlu, 2007: 22).

Avrupa devletlerinde yerel yönetim birimlerinin sayısal açıdan küçülmeleri genel bir şekilde olumlu sonuçlanmıştır. Fakat bu birleşme neticesinde yerel yönetimlerin kendi güçleri ile daha fazla yerel hizmet yerine getirir hale gelmesi ve bu nedenle kaynak israfının önüne geçilmiştir (Yeter, 1992: 17). Böylece hem merkezi yönetimin desteğine daha az ihtiyaç duyulmuş, hem de idari vesayet boyutu daraltılmıştır.

3.2. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye Deneyimi

1970’li yıllarda yerel yönetimler açısından merkezi denetimden kurtulma ve mali özerklik çalışmaları ağırlıklı olarak tartışılmıştır (Demir ve Karakütük, 2003: 72). Bu dönemde yaşanan ekonomik dönüşüm de özerklik çalışmalarına farklı bir boyut katmıştır.

Türkiye’de belediyeler yerel yönetimler içerisinde yerel yönetim özelliğini en çok üstlenen yerel yönetim birimidir. Fakat belediyeler üzerinde önemli oranda vesayet denetimi bulunmaktadır. Bunun düzeyi il özel idaresindeki kadar değildir. Ama bazı durumlarda yerel yönetim özerkliğini zedeleyebilmektedir. Uzun yıllardır belediyelerin mali açıdan güçlendirilerek kendilerine yeter duruma gelmesi tartışılmış, fakat sonuç alınamamıştır. Belediyelerin kaynak bakımından merkezi yönetime bağlı olma durumu yerel yönetim kurumlarının özerk hareket etmesini önemli oranda kısıtlamaktadır (Çoşkun, 1996: 45).

Bir sürü zaman ve emek verilerek oluşturulmaya çalışılan reform paketleri yönünü kaybetmektedir. Analitik incelemeler yerini devamlı bir şekilde tekrarlayan genellemelere bırakmaktadır (Güler, 1993: 96).

Özerklik, tarihsel gelişim sürecinde yerel yönetimlere merkezi yönetimler tarafından verilmemiştir. Yerel yönetimler uzun savaşım neticesinde özerkliği almıştır. Bu durum yerel yönetimler tarafından sadece yerele ait hizmetlerin iyi bir şekilde görülmesi için değil, ama yerel halkın kendi kendilerini yönetme becerilerini geliştirmek, demokratik ve katılımcı bir yaşam şekli oluşturmak, korumak ve zenginleştirmek amacıyla (Keleş, 1992: 13).

Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasında Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı çok önemli bir rol oynamıştır. Yerel yönetimler reformları kapsamında hazırlanan 5393 sayılı Belediye Kanunu, Avrupa Yerel Özerklik Şartı doğrultusunda düzenlenmiştir (Alodalı vd., 2007: 319-320).

Türkiye dünya piyasaları ile bütünleşme ismiyle 1980’lerde siyasal ekonomik dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümün etkileri halen devam etmektedir. 1970 yılında krize giren ithal ikameci sanayileşme çabaları dünya piyasaları ile bütünleşmenin bir sonucudur. Fakat 1980’li yıllarla beraber gerçekleşen dönüşümle Türkiye ekonomisinin korumacı politikalarından vazgeçerek piyasa güçlerine engel olan etmenleri ortadan kaldırmaya çalışılmıştır (Güngen, 2006: 331). Ekonomik dönüşüm de bu süreçle birlikte başlamıştır.

4. Türkiye'deki Yerel Özerklik Tartışmaları

Türkiye'de 1980 öncesinde yapılan yerel özerklik tartışmaları sadece idari ve mali düzeyde kalmıştır. Fakat 1980 sonrasında yaşanan ekonomik dönüşüm ve toplumsal değişim yerel özerkliğe siyasi bir boyutta katmıştır. Çünkü 1980 sonrasında terör örgütünün ortaya çıkmasıyla beraber yerel özerklik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu nedenle bu bölümde 1980 öncesi ve 1980 sonrası yerel özerklik tartışmalarına yer verilmiştir.

4.1. 1980 Öncesi Yerel Özerklik Tartışmaları

Türkiye'de yerel yönetimlerin ilk ortaya çıktığı zaman dilimi olan XIX. Yüzyılın ortalarında Chandler'ın ortaya attığı Hizmet-Vekilharçlık modeli yerel yönetimlerimiz için tanımlayıcı bir model (Bulgan, 2008: 33) olmuştur. Bu model temsilcilik şeklinin az değişik bir şeklidir. Bu modele göre, yerel yönetimler merkezi yönetimin izni ölçüsünde ve merkezi yönetimin denetimi altında belirli kamu hizmetlerini yürütmektedirler (Bulgan, 2008: 32).

Özerklik ve âdem-i merkeziyet tartışmaları II. Meşrutiyet'ten itibaren ideolojik bir boyut kazanmıştır. Bu konu Prens Sebahaddin Bey ile bütünleşmiştir. Prens Sebahaddin, imparatorlukta demokrasi ve hürriyeti gerçekleştirme amacı ile âdem-i merkeziyeti savunmuştur (Alada, 2008: 28). Osmanlı Devleti'nde ya da Türkiye'de Prens Sebahattin ve bazı liberal ekonomistler, yerel yönetimleri, liberal ekonominin siyasi bakımdan dengi şeklinde görmektedirler (Bulgan, 2008: 35). "Kapitalist üretim biçiminin feodal kalıntıları dönüştürerek kendi güdümüne alması, yerel yönetim sisteminde uygulamanın genelleştirilmesine olanak sağlamıştır. Ülkemizde bu açıdan 1970'li yıllar bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bu yıllarda yerel yönetimler az gelişmiş ve bağımlı niteliğinden ötürü statik bir yapıya sahip olsa da, kapitalizmin artık gelişmesine engel olacak güçte ve kendi etkisinden bağımsız kalabilen her türlü toplumsal unsuru ortadan kaldırmıştır. Böylece yerel meclislerin hem kentsel hem kırsal belediyelerde kapitalistleşme sürecine geri çekici etkilerde bulunma devri bu yıllarda kapanmıştır" (Şataf, 2005: 34). Bu açıdan bakıldığında bu dönem çok önemlidir.

Cumhuriyet tarihi süresince yerel yönetimlerin özerkliği için kurumsal, toplumsal hareketliliğin ve talepkârlığın çok yoğun olarak anayasal dönemde görülmüştür. Batıda 1968 Hareketi nedeniyle görülen toplumsal-politik iklimin dış etkilerinin yanında iç etkiler olan; sanayileşme, kentleşme, 1961 anayasasının kolektif hak ve özgürlükler ile ilgili getirdiği güvenceler doğrultusunda gelişen ve siyasileşen kamuoyu, katılımcı demokratik hayata yöneliktir. Merkez ve yerel yönetimlerde farklı olan siyasi iktidarların çelişkileri burada önemli bir etkidir. Ordu yönetim sistemi içersinde çok etkin bir konuma sahip olmasından kaynaklı siyasi iktidar askeri bürokrasiyle güçlü bir iktidar bloğu oluşturmaktadır. Bu güç doğrudan siyaset dilini yeni oluşturmaya başlayan yerel yönetimlere müdahale yönünde adım atmıştır. 1971 ve 1980 müdahaleleri hem toplumsal hem de kurumsal özerklik alanlarını tüketmiştir (Alada, 2008: 35).

1970 ve 1980'li yıllarda mali kaynak bakımından hizmet yükümlülüğündeki artış doğrultusunda herhangi bir zenginliğe ulaşamayan yerel yönetim birimleri, ekonomik sıkıntılarla boğuşmaya başlamışlardır. Bu dönemden sonra bütün ülkelerde yerel yönetim reformları tartışılır olmuştur. Bu reform çalışmalarının temelini ise yerel yönetim birimlerinin ideal büyüklükleri ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında ekonomik ilişkiler gibi hususlar oluşturmaktadır (Sarioğlu, 2007: 23).

1970’li yıllara değin Marksist yazarlar tarafından özel bir önem atfedilmemiştir. Fakat bu yıllardan sonra sanayi kentinin neden olduğu kentsel eşitsizlikler, yoksulluk, evsizlik ve benzeri mağduriyet durumlarıyla 1960’lı yıllarla birlikte başlayan kamunun kentsel alanlara müdahalelerinin artışının ya da refah harcamalarının yoğunlaşmış olmasıdır (Alada, 2008a: 276-277). Marksist düşünürler 1970’li yıllardan sonra yerel özerklik konusunda önemli düşünceler ileri sürmüşlerdir.

4.2. 1980 Sonrası Yerel Özerklik Tartışmaları

1980’li yıllarda post-fordizmle beraber, önceki fordist dönemin, yerel altyapı sağlayan, kolektif tüketimi teşvik eden, yerel refah devleti politikalarını uygulamış ve bazı durumlarda rekabetçi sübvansiyonları temin etmeye girişen yerel yönetim modelinin yerine, “kendi rekabetçiliğini arttırabilmek için girişimci faaliyetler üstlenmeyi gerektirecek biçimde, ekonomik, siyasi ve kültürel bir varlık olarak yeniden tanımlanan” (Alada, 2008a: 280) bir yerel yönetimler hâkim olmaya başlamıştır.

Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren yerel yönetimlerin özerkliğine yönelik tartışmalar en fazla Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı maddelerine uygunluk ve uyarılma gayretleri kapsamında oluşmuştur. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı maddelerinin Türkiye’de uygulanması için yapılacak düzenlemelerle özerklik sağlanarak ülkenin yönetim sisteminin demokratikleşebileceği savunulmaktadır. Günümüzde idari ve mali açıdan yerel özerklik yasalaşmış durumdadır. (Alada, 2008: 6). Fakat yerel özerklik adına yasal düzenlemesi gereken birçok konu bulunmaktadır.

20. yüzyılın sonundan itibaren yerel yönetim reformları küreselleşmeyle birlikte gündeme gelmiştir. Girişimcilik ruhuyla kamu yönetiminin piyasa şartlarında değerlendirilmesi kapsamında, işletmeciler anlayışa sahip yerel idarecilerin, piyasa yapısı zihniyetiyle, hemşerileri müşteri şeklinde görülmektedir. Bu yeni anlayış, yönetim kavramıyla ilgili bir şekilde siyasal katılımı arttırmayı ve yerel yönetimlerin iktisadi gelişmesini (Sarioğlu, 2007: 23) amaçlamaktadır.

1970’li yıllardan sonra farklı kavramlarla adlandırılan çok geniş bir alanı etkileyen değişim ve dönüşüm süreci görülmüştür. Farklı yaklaşımlarla bu dönüşüm süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Bir grup, kültürel değişimleri temel almakta, diğer bir grup ise, üretim ve yönetim sürecinde gerçekleşen dönüşümü temel almaktadır. Yeni teknolojilerin ilerlemesi, küreselleşme, bilgi toplumu ve üretim paradigmasındaki değişme nedeniyle temellenen süreç; devletin yeniden yapılandırılması, üretimin örgütlenmesi, yerel yönetimlerin sistem içerisindeki konumun tespit edilmesi ve benzeri birçok hususun açıklanması için (Aydınlı ve Akdeniz, 2004: 206) çok önemli bir rol oynamıştır.

1980’lerde hız kazanan iktisadi yeniden yapılanma ve özellikle de sermayenin hızlı hareketliliği kent mekânına önemli dönüşümler olarak yansımıştır. Merkezi yönetim ile yerel yönetim ilişkilerinin yeniden yapılanması, yerel yönetimlerin mali bakımdan yetersizliği ve kentler arasında gerçekleşen ciddi rekabet olması (Zibel, 2004: 190) önemli bu dönemde önemli konulardandır.

1980’li yıllarla beraber yeni sağ politikaları yürürlüğe girmiş ve böylelikle yerel yönetimlere daha fazla kaynak ve özellikle de yetki aktarımı yapılmaya başlanmıştır (Bayraktar, 2007: 180).

1980’den itibaren Türk belediyeçiliğın geçirdiği evrim; yerelleşme, sosyal işlevlerin daraltılması ve özelleştirme şeklinde üç temel dinamik kapsamında değerlendirilebilir. İşlevsel yetkiler ve finansal kaynakları artan belediyeler işleyişleri bakımından sermayeyle daha yakın, ekonomik aktörler açısından daha uygun alanlara doğru kaymışlardır (Bayraktar, 2007: 184).

Sermaye açısından devletin kcltlerek kck birimler haline dönüşmesi sermaye tarafından istenilen tek amaçtır.

Günümüzde yerel yönetimler merkezi yönetimin belirlediği çizgiler içerisinde yetkileri olan birimler halindedirler. Yerel yönetimlerin yerel iktidarlar oluşturması mümkün değildir. Yerel yönetimler, merkezi yönetimin kendilerine sunduğu özerkliği en verimli bir şekilde kullandığı lde ülkeye ve demokratikleşmeye katkıda bulunabilirler. Aynı şekilde de merkezi yönetim de ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde yerel dinamikleri her aşamada kullanabildiği oranda başarılı sayılabilir. Bu nedenle bu yerel dinamikleri kullanmanın en temel yolu yerel yönetimlerdir (Ertan, 2002: 29).

Yerel yönetimlerin üzerlerindeki idari vesayet azaldığı oranda yerel yönetimlerin özerklik boyutu gelişecektir. Yerel yönetimlerin etkin ve verimli hizmet üretmelerinin en temel koşullarından birisi zerkliliktir. Fakat sınırsız bir yerel özerklikten bahsedilemez. nk kendi ilerinde birtakım denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu denetim, halk denetimini yerel yönetimler üzerinde daha da etkin bir şekilde sokma ve idari vesayet yerine hukuksal denetimi ikame etme gibi şekillerde olabilir. Özerkliğin ölçsüz ve denetimsiz olması birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (oşkun, 1996: 47).

Küresel bir çağda yerel yönetimler kendilerinden beklenen işlevleri etkin bir şekilde yapabilmesi idari ve mali bakımdan özerk olmalarına bağlıdır (Eryılmaz, 1995: 91). İdari ve mali açıdan özerk olmayan yerel yönetimlerden istenen verim alınamayabilir.

Türkiye’de adem-i merkeziyetçilik ve idarenin bütünlüğü ilkesi kapsamında, merkezi yönetimle yerel otoriteler arasında hizmetler ve kaynaklar dengesi kurulamamıştır. Yerel yönetimlerin kaynakları ve yükümlülükleri kadar yetkileri de iyi bir şekilde tanımlanmadığından kapasite eksikliklerine dair zayıflıklar söz konusudur (Tek, 2004: 113).

21. yüzyılın başı itibariyle küreselleşen dünyanın yeni dinamikleri ve iktisadi yapının yeniden şekillenmesiyle politik gelişmeler, yerel ve kentte önemli birtakım sosyal ve mekânsal yansımalar oluşturmuştur. Liberal ekonomik düzenin içerisinde, yerel yönetimlere merkezi yönetimde toplanmış bulunan gücü ve sorumlulukların aktarılması ilkesi doğrultusunda oluşan yerelleşme hareketi gelişmektedir (Zibel, 2004: 190).

Türkiye’nin Avrupa Yerel Yönetimler zerklik şartı ‘nın birtakım maddelerine çekince koyarak da olsa onaylaması Türkiye’de yerel demokrasi bakımından umut vericidir. Batı’nın köklü yerel yönetim geleneğinden yoksun olan Türkiye’nin, bütün demokratik ülkelerin evrensel değerlerini benimsemesi ve bu geleneğin oluşmasını engelleyen problemleri ortadan kaldırması gerekmektedir. Yerel yönetimlerde özerk bir yapıyı savunan Avrupa Yerel Yönetimler zerklik şartı, Türkiye’de dâhil yerel demokrasileri gelişmekte olan ülkeler için çok önemlidir (İnaç ve nal, 2011: 21).

Merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere görevleri ile orantılı olacak bir şekilde parasal kaynak temin edilmeli, kendi kaynaklarını oluşturma yetkisi verilerek mali bakımdan gclendirilmelidir. Yerel vergi koyma, belirli sınır içerisinde oran belirleme ve birtakım vergilerin yerel yönetimlere aktarımı (Yatkın, 2007: 308) gibi birçok gelir kaynağı oluşturularak yerel yönetimlerin ekonomik sıkıntısının giderilmesi gerekmektedir.

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler zerklik şartı’nın 10 hükmüne (madde 4/6, 6/1, 7/3, 8/3, 9/4, 9/6, 9/7, 10/2, 10/3 ve 11) ekince koymuş bulunmaktadır. Bu çekince konulan maddelerden bazıları daha 5393 sayılı Belediye Kanunu TBMM’de kabul edilmeden önce de

çekinceye rağmen uygulanmaktaydı (Bulgan, 2008: 164). Bu durum Türkiye’de yerel özerklik tartışmaları açısından önem arz etmektedir. Çünkü bu maddeler incelendiğinde yerel özerkliğin sağlanması için gerekli olan maddelerdir. Fakat ülkenin içinde bulunduğu şartlar göz önünde bulundurularak bu maddelere çekinceler konulmuş fakat fiilen bu maddeler uygulanmaya çalışılmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri de 5393 Sayılı Belediye Kanunu’dur.

Yerel özerklik yerel demokrasi ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Çünkü özgürlük alanının gerekliliği, serbest iradeyi harekete geçirme (Alada, 2008a: 291) mümkündür. Yerel özerkliğin sağlanmasıyla yerel demokrasi sağlanmış olacaktır. Bu açıdan bakıldığında yerel demokrasi için yerel özerklik çok önemlidir.

4.3. Türkiye’nin Çekince Koyduğu Maddeler ve Değerlendirme

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı 3723 sayılı yasayla onaylamış ve onaylama sırasında yasada belirtilen çekincelere yer vermiştir. Aşağıda belirtilecek olan bu çekincelerin sayısı, Şart’ın 12. maddesinde yer alan ve onaylama dışında bırakılabileceği belirtilen sayının altındadır. Şart daha sonra, 3723 sayılı yasanın 1. maddesinde öngörüldüğü biçimde, Bakanlar Kurulu Kararı ile 06.08.1992 Tarihinde yeniden onaylanmıştır. Çekince konulan maddelerin onaylanması ise 3723 sayılı yasanın 12. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu’nun yetkisine bırakılmıştır (Bulgan, 2008: 84). Süreç ilerledikçe çekince konulan maddeler yasal düzenlemeler doğrultusunda olmasa da fiilen uygulanmaya başlanmıştır. Çekince konulan maddeler şunlardır:

- Yerel makamları doğrudan ilgilendiren tüm konulara ilişkin planlama ve karar alma süreçleri içinde, kendileriyle olanaklar ölçüsünde zamanında ve uygun biçimde danışılacaktır. (m.4/6)

- Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlere hâlel getirmemek koşuluyla, yerel makamlar kendi iç idari örgütlenmelerini, bunları yerel ihtiyaçlara uyumlu kılmak ve etkin idare sağlamak amacıyla, kendileri kararlaştırabileceklerdir. (m.6/1)

- Yerel olarak seçilmiş kişilerin görevleriyle bağdaşmayacak işlev ve faaliyetler kanunla veya temel hukuki ilkelere göre belirlenir. (m.7/3)

- Yerel makamların idari denetimi; denetleyen makamın müdahalesinin korunması amaçlanan çıkarların önemiyle orantılı olarak sınırlandırılmasını sağlayacak biçimde yapılmalıdır. (m.8/3)

- Yerel makamlara sağlanan kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların mümkün olduğunca izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımaktadır. (m.9/4)

- Yeniden dağıtılan kaynakların yerel makamlara tahsisinin nasıl yapılacağı konusunda, kendilerine uygun bir biçimde danışılacaktır. (m.9/6)

- Mümkün olduğu ölçüde, yerel makamlara yapılan hibeler belli projelerin finansmanına tahsis edilme koşulu taşımayacaktır. Hibe verilmesi yerel makamların kendi yetki alanları içinde kendi politikalarına ilişkin olarak takdir hakkı kullanmadaki temel özgürlüklerine hâlel getirmeyecektir. (m.9/7)

- Her devlet, yerel makamların ortak çıkarlarının korunması geliştirilmesi için birliklere üye olma ve uluslararası yerel makamlar birliklerine katılma hakkını tanıyacaktır. (m.10/2)

- Yerel makamlar, kanunlarla öngörülen şartlar dâhilinde, başka devletlerin yerel makamlarıyla işbirliği yapabilirler. (m.10/3)

- Yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetini sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır. (m.11).

Çekince konulan maddelerden biri olan, “yerel yönetimlerin, yabancı ülke yerel yönetim birimleriyle kardeş şehir ilişkilerine girmeleri ve Uluslararası birliklere üye olabilmeleri” konusu mevzuata aykırı görülmemekte ve bu ilişkiler 1173 sayılı kanun doğrultusunda İçişleri Bakanlığı’nın izni ile kurulabilmektedir. Diğer taraftan işbirliğinde olumlu bir yapılanma sağlayan düzenleme durumundaki 1.2.2000 tarihli ve 4517 sayılı “Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” ile bu hususta önemli adımlar atılmıştır. Türkiye ile diplomatik ilişkisi olan ülkelerin yerel yönetimleriyle kurulacak işbirliği açısından ve yalnızca Türkiye’deki özel idareler, belediyeler, köyler ve bu amaç doğrultusunda kurulmuş mahalli idare birliklerinde uygulamanın geçerli olduğu bildirilerek onaylanmıştır (Karaman, 2004: 180). TBMM’de kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 74. maddesinin “Yurt dışı İlişkileri” başlığı’nda getirmiş olduğu düzenlemeler ile bu konular daha net bir biçimde çözüme kavuşmuş bulunmaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın Türkiye tarafından çekince konulan maddelerinin birçoğunu işlevsiz hale getirmiş durumdadır. Özellikle bu kanunda idari ve mali özerklik anlamında kayda değer önemli ifadeler yer almıştır.

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın yerel yönetimler ile yargı konusunu ele alan 11. maddesine çekince koymuş olmasına rağmen çekince konulan bu madde günümüzde uygulanmaktadır. Yerel yönetimler gerektiğinde yargı yoluna başvurarak gerek yasaların anayasaya uygunluğunu gerekse de yerel yönetimler ile ilgili konularda çözüm bulabilir. Bulgan’a göre; çekince koyulan maddelerden biri olan “yerel yönetimlerin yargı yoluna başvurma hakkı” Türkiye’de uygulanmaktadır. Çünkü yerel yönetimler ile ilgili bir şekilde, görülmekte olan bir dava nedeniyle, yürürlükte bulunan bir yasanın Anayasa’ya aykırı olduğu davanın taraflarından olan yerel yönetim birimince iddia edilir ve ilgili mahkemece bu iddia yerinde görülürse, itiraz Anayasa Mahkemesi’ne götürülerek dava konusu kanunun Anayasa’ya uygunluğu irdelenebilmektedir. Örnek olarak, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin başvurusu doğrultusunda Danıştay 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 9. maddesine 3394 sayılı kanun ile eklenen fıkranın, Anayasa’nın 6, 112 ve 127. maddelerine aykırılık teşkil ettiği kanısına vararak iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi de anılan hükmün Anayasa’ya aykırı olduğu yönünde karar vermiştir (Bulgan, 2008: 86). Bu örnekte de görüldüğü gibi Türkiye’de çekince konulan maddeler fiilen uygulanmaktadır. Bunun sonucunda biran önce yasal düzenleme yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın bazı maddelerine çekinceler koyması, ülkenin birliği ve bütünlüğüne tehdit oluşturacağı ve ulus devlet yapısına zarar vereceği endişesinin sonucudur. Bu nedenle de merkezi yönetim yetkilerinin çoğunu elinde bulundurarak gücü kendinde toplamış olacağı düşüncesiyle hareket etmiştir. Bu anlayış da yerel yönetimlerin gelişmesini engellemiştir. Fakat demokrasinin gelişmesiyle birlikte tehdit olarak görülen anlayışlar da beraberinde önemli ölçüde zayıflayacaktır.

Türkiye’de aslında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın savunduğu yerel yönetimlerin etkinleştirilmesi etkilileştirilmesi konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yerel yönetimleri yeniden yapılandırma kapsamında yapılan reformlar bunun en güzel

örneğini teşkil etmektedir. 5393 Sayılı Belediye Yasa başta olmak üzere yapılan diğer düzenlemeler de bu anlamda atılan önemli adımlardandır. Özellikle de 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun; *Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi* olarak belediyeleri tanımlaması bu kanunun Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı kapsamında hazırlandığının bir delili olarak görülebilir.

Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın bazı maddelerine çekince koyarak taraf olmuştur. Anayasanın uluslararası antlaşmalar ile ilgili olan 90. madde gereğince özellikle yerel yönetimler alanında yapılacak olan düzenlemelerde göz önünde bulundurulması gereken hukuki bir metin (Bulgan, 2008: 3) olarak Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı önemlidir. Türkiye’de uluslar arası antlaşmalar anayasanın da üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Türkiye için büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç

Türkiye’de özerklik tartışmaları ulus-devlet yapısından kaynaklı olarak idari ve mali özerklik çerçevesinde olmuştur. 1980 öncesinde özerkliğin siyasi boyutuna girilmemiştir. 1980 sonrasında ortaya çıkan terör örgütlenmesi nedeniyle özerklik sorununa siyasi bir boyut da kazandırılmıştır. Türkiye’de yaşanan terör ve etnik kimlik nedeniyle siyasal özerklik tehdit olarak görülmektedir.

Türkiye ulus devlet temelli olarak merkezi yönetim ekseninde oluşturulmuştur. Merkezi yönetim çok etkin ve güçlü bir konumdadır. Yerel yönetimlerin aldığı kararlara merkezi yönetim müdahale edebilmektedir. Özellikle son dönemlerde yapılan reformlar ile bu müdahaleler daha azaltılmış durumdadır. Fakat yine de Türkiye’de yerel yönetimler merkezi yönetim ekseninde hareket etmektedir.

Türkiye’de yerel yönetimler üzerinde önemli ölçüde idari vesayet vardır. Merkezi yönetime güdümlü bir yerel yönetimin çok etkin ve verimli görev yapması ve kararlar alması mümkün değildir. Yerel yönetimlerin karar alma yetkisinin çok sınırlı olduğu ve hatta aldığı kararları tümüyle sorgulayabilen bir yapının bulunması ülkemizde yerel yönetimleri daha dar kalıplar içerisine sokmakta ve bu nedenle yerel yönetimler alanında gelişim sağlanamamaktadır.

Yerel yönetimlerde özerklik konusu hep göz ardı edilerek sadece idari ve mali özerklik üzerinde durulmuştur. Fakat 1980’lerde yaşanan ekonomik ve toplumsal dönüşüm, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, birçok uluslararası kuruluşların çalışmaları ve özellikle de yine bu dönemde görülen etnik kimliğe dayalı terör örgütlenmesi yerel yönetimlerde siyasal özerklik boyutunu da gündeme getirmiştir. Siyasi özerkliği federatif bir yapı olarak algılayanların aksine yerel özerklik ulus devlet yapısına da uyum sağlayabilen bir sistemdir. Siyasi açıdan yerel özerkliği tehdit olarak algılamalarının nedeni öncelikle etnik kimliğe dayalı terör tehdidinin olmasıdır. Bu da tartışmaları farklı boyutlara çekmektedir. Bazı düşünürler siyasi yönden yerel özerkliğin sağlanmasını devleti bölme olarak değerlendirirken, bazı düşünürler ise, küreselleşen dünyada yerel hizmetlerin etkin, verimli ve yerinde sunulması için yerel özerkliği şart olarak görmektedirler.

Merkezi yönetime bağlılık konusunda yakın bulunan ve bu doğrultuda hizmet veren yerel yönetimlerin özerkliğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Yerel yönetimlerin bütün karar mekanizmalarına merkezi yönetimin müdahale etmesi yerel yönetimlerin etkin karar almasını engellemektedir. Bu durum da yerel idarecilerin yerel ihtiyaçlar doğrultusunda hareket etmesini engellemekte ve merkezi yönetimin istek ve arzularına göre hizmet vermektedir.

Yerel özerklik demokrasi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Yerel yönetim organlarının seçimle iş başına gelmiş olan kişilerce yönetilmesi demokrasinin en güzel örneklerindedir. Çünkü vatandaş kendisine yakın olan yöneticilerin eylem ve faaliyetlerini daha iyi gözlemleyebilmekte ve böylelikle seçilecek kişilerin tespitinde daha doğru kararlar verebilmektedirler. Fakat yerel özerkliğin tam sağlanamadığı yerel yönetimlerde seçilmiş organlarda dâhil olmak üzere merkezi yönetim tarafından müdahale edilmektedir. Bu durum yerel organların özgür karar almasını engellemektedir. Bu da demokrasiyle bağdaşmayan bir durumdur.

Türkiye’de yerel özerklik konusunda tereddüt duyulmasının en önemli nedenlerinden biri etnik kimliğe dayalı terörün hâkim olmasıdır. Yerel özerkliğin siyasi boyutta sağlanmasıyla ayrı bir federatif yapıya sahip olacağı anlayışı çok yaygındır. Bu durumda yerel özerkliği zedeleyen bir durumdur.

Yerel yönetimlerde özerkliğin sağlanabilmesi için yerel birimlerin mali açıdan özgür olmaları gerekmektedir. Ekonomisi yeterli olmayan yerel birimler merkezi yönetime bağımlı hale gelecektir. Bu durum da yerel organların aldığı kararlarda merkezi yönetimin etkin rol oynaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin kendi öz gelirlerinin artırılması gerekmektedir. Türkiye açısından yerel yönetimler içinde özellikle belediyelerin mali yetersizlikleri yerel özerklik açısından çok önemli sorunların başında gelmektedir.

Ulus devlet kimliğinden soyutlanan ve yerel yönetimlerin etkinleştirilmesiyle küçük birimler haline dönen ülkelere sermayenin girmesi çok daha kolay olmaktadır. Çünkü ulus devletlerde milli bilinç daha fazla olduğu için sermayenin ülkeye girebilmesi için gerekli olan yasal düzenlemeler halkın tepkisinden çekinildiği için yapılamamaktadır. Fakat yerel özerkliğin sağlanmasıyla sermaye küçük birimler olan yerel yönetimlerde daha rahat hareket alanı bulacaktır. Yarışan kentler de sermayeyi çekmek için çaba harcayacaklar ve böylelikle sermaye ucuz hammadde ve işgücü temin edeceklerdir. Çünkü yerel birimlere müdahale daha kolay olmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler açısından altyapısı gelişmiş toplumlar için yerel özerklik fırsat oluştururken, yerel yönetimler altyapısı oluşmamış toplumlar için yerel özerklik tehdit oluşturmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetimleri yeniden yapılandırma kapsamında önemli reformlar yapılmıştır. Bu reformların temel dayanak noktası Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı olmuştur. Yapılan bu reformlar, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın sadece idari ve mali özerklik maddeleri çerçevesindedir. Dönemin koşulları göz önünde bulundurularak siyasi boyutuna girilmek istenmemiştir. Yalnız siyasi açıdan yerel özerklik maddelerinin uygulanmasına yönelik çalışmalar siyasi iktidar tarafından yapılmakta ise de, bu maddelere yönelik somut bir adım atılmamıştır.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Eşref (2007), **Yeni Düzenlemeler Eşliğinde Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik ve Mali Tevzin**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- ALADA, Adalet Bayramoğlu (2008), “Türkiye’de Yerel Yönetimleri ‘Özerklik Meselesi’ Üzerinden Yeniden Düşünmek”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 17, Sayı: 4, ss:5-44.
- ALADA, Adalet Bayramoğlu (2008a), “Yerel Yönetim Anlayışındaki Değişimler ve Türkiye’deki Yansımaları”, Ramazan Günlü (haz.), **Devlet ve Sermayenin Yeni Biçimleri**, Ankara: Dipnot Yayınları.
- ALODALI, Fatih vd. (2007), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Kapsamında Türkiye’de 5393 Sayılı Belediye Kanununun İncelenmesi, **Yerel Yönetimlerde ‘Dönüşüm’ Sempozyumu**, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ankara: Mattek Matbaa.
- ALODALI, M. Fatih Bilal vd. (2007), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye’de Belediyelerde özerklik”, **Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi**, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, ss: 1-11.
- AND, Rand, “Kapitalizm Nedir”, (http://ozgurtoplumundegerleri.com/res/Ayn_Rand_Kapitalizm_Nedir.pdf, Erişim Tarihi: 03.01.2012)
- ARSLAN, Cemal (2006), **Yerel Yönetim Anlayışındaki Değişmeler ve Türkiye’de Belediye Gelirleri ve Harcama Politikaları 1982-2004**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- AY, Nihal (2009), **Türkiye’de Belediyecilik, Karaman’da Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Etkinliklerinin Analizi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- AYDINLI, Halil İbrahim; Halil Akdeniz (2004), “Küreselleşme Sürecinde Yerel Yönetimlerde Ortaya Çıkan Yeni Eğilimler”, Yerel Yönetimler Kongresi, Ali Akdemir vd. (ed.) **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Bildiriler Kitabı, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ss: 201-208.
- BARLAS, Emin; Berkan Karagöz (2007), “Subsidiarite İlkesi: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 1, ss:155-174.
- BAYRAKTAR, S. Ulaş (2007), “ ‘Merkez Çevre’den ‘Çevrenin Merkezleri’ne: Türk Yerel Demokrasi Sorunsalının Değişen Kurgusu”, **Yerel Yönetimlerde ‘Dönüşüm’ Sempozyumu**, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ankara: Mattek Matbaa.
- BİLDİRİCİ, Safa Salih (2010), “Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni ve Yerelleşme İlişkisi”, Mustafa Talas ve Bülent Kara (ed.), **Dünden Bugüne Küreselleşme Yerelleşme ve Türkiye**, Ankara: Gazi Kitabevi, ss: 39-45.
- BULGAN, Erkan (2008), **Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- CEYHUN, Demirtaş ve Diğerleri (1994), **Yerel Yönetimler ve Demokrasi**, Ankara: Sosyal Demokrasi Yayınları.

- ÇELİK, Fikret, Sefa Usta (2010), “Klasik Liberalizmde ‘Özgürlük’ ve Liberalizmin Yerel Yönetimlere Bakışı”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:24, ss: 121-135.
- ÇOLAK, Hikmet (2004), **Yerel Yönetimlerde İdari Vesayet Denetimi ve Yerel Yönetimlerin Özerkliği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü (Yönetim Bilimi) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÇOŞKUN, Bayram (1996), “Türkiye’de İdari Vesayet Denetimi ve Yerel Yönetimlerin Özerliği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 5, Sayı: 3, ss: 35-47.
- ÇELEBİ, Talat (2003), **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye’de İdari Vesayet Uygulamasının Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DEMİR, Hakan; Mehmet Karakütük (2003), “Yerel Yönetimler ve Hizmette Yerellik: Subsidiarite İlkesi”, **Bilgi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, ss: 65-77.
- DEMİRCİ, Turgut (2006), **Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması**, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DEMİRTAŞ, Mustafa (2005), **Yerel Yönetimlerin İdari Özerkliği ve İdari Vesayet**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ERKUL, Hüseyin (2010), **Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Ankara: Detay Yayıncılık.
- ERTAN, Birol (2002), “Yerel Yönetim Kavramı”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 11, Sayı: 1, ss: 22-30.
- ERYILMAZ, Bilal (1995), “Küreselleşen Dünya’da Yerel Yönetimlerin Yeri”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 4, Sayı: 2, ss: 89-92
- GERAY, Cevat (2001), “Kentleşme Sorunlarının Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:10, Sayı: 4, ss: 7-22.
- GÖRMEZ, Kemal (1997), **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Ankara: Vadi Yayınları.
- GÜDÜK, Mehmet (2007), **Yerel Özerklik Açısından Belediyelerin Mali Yeterliliği**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜLER, Birgül Ayman (2006), **Yerel Yönetimler Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım**, Ankara: İmge Kitabevi.
- GÜLER, Birgül Ayman (2003), “Devlette Reform”, Mimarlar Odası Ankara Şubesinde verilmiş Konferans Konuşması Temelinde Geliştirilmiştir, ss: 1-26. (<http://www.birgulaymanguler.net/files/pdf/devletreformu.pdf>, Erişim Tarihi: 01.01.2012).

- GÜLER, Birgül Ayman (2000), “Devletin Yeniden Yapılandırılması”, CHP Sol Kanat Grubu Toplantısında Ankara’da Yapılan Konuşma Metni
(<http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/bguler/pdf/yonetisim.pdf>,
Erişim Tarihi: 01.01.2012).
- GÜLER, Birgül (1993), “Yerel Yönetim Tarihine Yaklaşım Sorunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı:1 ss: 87-96
- GÜNER, Ayşe (2005), “Mali Özerklik Çerçevesinde Yerel Yönetimlerin Gelirleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **20. Türkiye Maliye Sempozyumu**,
- GÜNGEN, Ali Rıza (2006), “1980’ler Türkiye’inde Devletin Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yaklaşımlar Üzerine Eleştirel Notlar”, Demet Yılmaz vd. (haz.), **Türkiye’de Kapitalizmin Gelişimi**, Ankara: Dipnot Yayınları, ss: 329-350.
- HARVEY, David (2008), **Umut Mekânları**, Çeviri: Zeynep Gambetti, İstanbul: Metis Yayınları.
- İNAÇ, Hüsamettin; Feyzullah Ünal (2011), “Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı ve Türkiye’de Belediyeler”, (<http://sbe.dpu.edu.tr/17/1-24.pdf>, Erişim Tarihi: 20.12.2011)
- KARAARSLAN, Mehmet (2007), **Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- KARAMAN, Zerrin TOPRAK (2004) “Belediyelerde Yurtiçi ve Sınır ötesi İşbirliği”, **İsveç ve Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Avrupa Birliği Uluslararası Seminer**, Ankara: TBB Yayınları.
- KAYIKÇI, Sabrina (2003), “1982 Reform Yasası Sonrası Fransa’da Yerel Yönetimler ve Yerel Özerklik Şartı”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 12, Sayı:3, ss: 22-47.
- KELEŞ, Ruşen (2004), **Kentleşme Politikası**, (8. Baskı) Ankara: İmge Kitabevi.
- KELEŞ, Ruşen (2000), **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul: 4.basım, Cem Yayınevi.
- KELEŞ, Ruşen (1995), “Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Avrupa ve Türkiye”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 4, Sayı: 6, ss: 3-19.
- KELEŞ, Ruşen (1992), “Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 1, Sayı: 2, ss: 9-14.
- KELEŞ, Ruşen; Ayşegül Mengi (2002), “Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na Doğru”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:11, Sayı:4, ss: 6-24.
- KOYUNCU, Başak (2000), “Yerel Özerklik: Modeller ve Uygulamalar”, **Muğla Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, ss: 97-117.
- KÖSE, Ömer (2004), “Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 52, ss:3-42.
- MUTLUER, M. Kamil; Erdoğan Öner (2009), **Teoride ve Uygulamada Mahalli İdareler Maliyesi**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- NACAĞ, Osman (2007), **AB Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi ve İdari Denetimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- NADAROĞLU, Halil (2001), **Mahalli İdareler**, 7. Basım, İstanbul: Beta Basım
- ORTAYLI, İlber (1974), **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler**, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 142, Sevinç Matbaası.
- ÖKMEN, Mustafa; Serhat Baştan (2004), “ Küreselleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir Yönetişim Faktörü Olarak Yerel Yönetimler”, Ali Akdemir vd. (ed.), Yerel Yönetimler Kongresi, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Bildiriler Kitabı, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ss: 209-241.
- ÖNER, Şerif (2006), **Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi**, Ankara: Nobel Basımevi.
- PİRLER, Orhan; Nuri TORTOP; Ahmet BASSOY (1995) **Belediyeler ve İdari Vesayet**, Ankara: TBD-KAV Yayınları.
- SARIOĞLU, Fatih (2008), “Türkiye’de Yerel Yönetim Reformları Üzerine: Ekonomik Bir Yaklaşım”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 16, Sayı: 4, ss: 21-37.
- ŞATAF, Ceyda (2005), **Türkiye’deki Belediyelerin Borçlanması: Isparta Belediyesi Örneği**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Maliye Bölümü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ŞENGÜL, Ramazan (2010), **Yerel Yönetimler**, İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- ŞENGÜL, Tarık (2009a), **Kentsel Çelişki ve Siyaset**, Ankara: İmge Kitabevi.
- ŞENGÜL, Tarık (2009b), “Yerel Devlet Sorunu ve Yerel Devletin Dönüşümünde Yeni Eğilimler”, **Praksis**, Sayı: 9, Sayfa: 183- 220.
- ŞENGÜL, Tarık (1999), “Yerel Yönetim Kuramları: Yönetimden Yönetişime”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 8, Sayı: 3, ss: 3-19.
- ŞENTÜRK, Ünal (2010), “Küreselleşme ile Yerelleşmenin Simetrisi”, **Dünden Bugüne Küreselleşme Yerelleşme ve Türkiye**, Ed: Mustafa Talas ve Bülent Kara, Ankara: Gazi Kitabevi, ss: 47-69.
- ŞİNİK, Bilal (2007), **Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Ekseninde Örgütlenme Modelleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- TEK, Hande (2004), “ Avrupa Entegrasyonunda Ulus-Devletler ve Avrupa Birliği Yapısal Politikalarının Yansımaları”, Yerel Yönetimler Kongresi, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Bildiriler Kitabı, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ed: Ali Akdemir, Mahir Gümüş, Hamit Palabıyık, Sefer Şener, ss: 109-115.
- TOPRAK, Zerrin (2006), **Yerel Yönetimler**, 6. basım, Ankara: Nobel Basımevi.
- TORTOP, Nuri (1991), “Özerk, Üretken ve Katılımcı Mahalli İdare Anlayışı”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 4, ss: 3-9.
- TORTOP, Nuri (1996), “Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 5, Sayı: 5, ss: 3-13.

- TÜRKOĞLU, İrfan (2007), **Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- URHAN, Vahide Feyza (2008), ”Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması”, **Sayıştay Dergisi**, sayı:70, ss. 85-102.
- ÜNSAL, Cengiz (2006), **Türkiye’nin İdari Sistemi İçinde İl Özel İdaresinin Yeri ve Mali Yapısı (Manisa Örneği)**, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- YATKIN, Ahmet (2008), “Etik Düşünce ve Davranışın Yerel Yönetimlerde Hizmet Verimliliğinin Arttırılmasında Rolü ve Önemi (Elazığ Belediyesi Örnek Alan Araştırması)”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, ss: 211-231.
- YATKIN, Ahmet (2007), “Avrupa ile Bütünleşme Sürecinde Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma”, **Yerel Yönetimlerde ‘Dönüşüm’ Sempozyumu**, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ankara: Mattek Matbaa.
- YETER, Enis (1996), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Karşısında Türkiye: Anayasa ve İlgili Yasalarda Durum”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 5, Sayı: 1, ss: 3-13.
- YETER, Enis (1992), “Yerel Yönetimler Üzerine Düşünceler”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 1, Sayı:4, ss: 13-21.
- ZİBEL, Ertan (2004), “Küreselleşme ve Yerel Yönetimler”, Ali Akdemir vd. (ed.), Yerel Yönetimler Kongresi, **Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma**, Bildiriler Kitabı, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ss: 187-191..